Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 23/2025

Hevosalan hyviä käytäntöjä

Kirjallisuusselvitys

Anja Yli-Viikari, Markku Saastamoinen, Sanna Airaksinen, Anna-Mari Olbricht ja Heli Suomala

Luke

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 23/2025

Hevosalan hyviä käytäntöjä

Kirjallisuusselvitys

Anja Yli-Viikari, Markku Saastamoinen, Sanna Airaksinen, Anna-Mari Olbricht ja Heli Suomala

Luonnonvarakeskus 2025

Viittausohje:

Yli-Viikari, A., Saastamoinen, M, Airaksinen, S., Olbricht, A-M. & Suomala, S. 2025. Hevosalan hyviä käytäntöjä : Kirjallisuusselvitys. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 23/2025. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 55 s.

ISBN 978-952-419-037-4 (Verkkojulkaisu)
ISSN 2342-7639 (Verkkojulkaisu)
URN http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-037-4
Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)
Kirjoittajat: Anja Yli-Viikari, Markku Saastamoinen, Sanna Airaksinen, Anna-Mari Olbricht ja Heli Suomala
Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2025.
Julkaisuvuosi: 2025
Kannen kuva: Huumoriharju. www.huumoriharju.fi

Tiivistelmä

Anja Yli-Viikari[1], Markku Saastamoinen[1], Sanna Airaksinen[2], Anna-Mari Olbrich[2] ja Heli Suomala[2]

[1] Luonnonvarakeskus, Jokioinen
[2] Suomen Hevostietokeskus ry, Kiuruvesi

Tämä kirjallisuuskatsaus on osa ”Vastuulliset ja kestävät hevosenpidon mallit” (Vake) -hanketta. Katsauksessa selvitetään hevosalan vastuullisen ja kestävän toiminnan ratkaisuja. Vastuullisuusajattelun kautta haetaan yritysten tietoisuutta ja vastuunottoa yrityksen toimintaan liittyvistä yhteiskunnallisista vaikutuksista. Kestävyyskeskusteluissa painopiste on toimialalla ollut usein hevosten hyvinvointi- ja ympäristöteemojen edistämisessä, mutta keskeistä on aina ratkaisujen toimivuus kokonaisuuden tasolla. Käytäntöjen tulisi olla sekä ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin että yritystalouden ja ihmisen hyvinvoinnin kannalta toimivia.

Tilatason ratkaisuja haettiin useilla tiedonhankinnan menetelmillä. Alan kirjallisuuden ohella hyödynnettiin EUnetHorse-hankkeessa kerättyjä yrityshaastatteluja sekä kansallisten ja kansainvälisten asiantuntijoiden työpajoissa tunnistamia ratkaisuja. Aineistoa saa-tiin myös Vake-hankkeen tilaisuuksista ja kyselyistä. Tiedonhaun avulla löydettiin runsaasti hevosalan uudistumiseen liittyviä kansallisia ja kansainvälisiä ratkaisuja. Raportissa käsitellään lyhyesti kuvaten seuraavia teemoja:

- hevostilan työ: tekniikan käyttöönotto, ruokinta, laiduntaminen, lantahuolto, terveydenhuolto, työhyvinvointi
- ympäristönhoito: vesistökuormitus, ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus
- hevosten hyvinvointi: lajinmukainen käyttäytyminen, hyvinvoinnin seuranta ja arviointi
- taloussuunnittelu: kustannusten karsinta, tulojen lisääminen, viestintä, verkostoituminen

Selvityksen kautta todettiin, miten vastuullisuuskeskustelussa käsiteltävät asiakokonaisuudet karkaavat helposti liiankin laajoiksi. Usein tehokkaampaa olisi kohdistaa ponnistelut kapeammin määräytyviin kehittämiskohteisiin. Hevosyritykset voivat niin ikään kokea kestävyyden tavoitteet lähes loputtomina. Yritys määrittelee kuitenkin aina itse omaan toimintansa liittyvät kehittämistoimet. Siis sikäli, kun ne ylittävät lainsäädännön yleiset velvoitteet. Yrityksen eteneminen voi tapahtua jatkuvien, pienten parannusten myötä. Toimia voidaan jakaa lyhyen ja pitkän aikavälin teemoihin, joita toteutetaan kunkin yrityksen omaamien taloudellisten resurssien ja työvoiman mukaisesti.

Arvokkaita ovat erityisesti hevosalan edelläkävijät, jotka pystyvät panostamaan muita enemmän hevosalan uusien ratkaisujen testaamiseen ja käyttöönottoon.

Asiasanat: vastuullisuus, ympäristönhoito, hevosen hyvinvointi, sosiaaliset vaikutukset, talous.

Abstract

Anja Yli-Viikari[1], Markku Saastamoinen[1], Sanna Airaksinen[2], Anna-Mari Olbricht[2] and Heli Suomala[2]

[1] Natural Resources Institute Finland, Jokioinen
[2] Suomen Hevostietokeskus ry, Kiuruvesi

With sustainability management, companies are taking responsibility for the social effects of their business activities. This literature review is part of the "Responsible and sustainable models of horse husbandry" (Vake) project, which investigates the sustainable solu-tions for horse industry. The review aims to identify practical solutions related to the themes. In the horse industry, the focus of sustainability management has often been on the environmental themes, but also social and economic aspect are essential.

Farm-level solutions were sought using several data acquisition methods. In addition to literature, we utilized company interviews collected in the EUnetHorse project and the solutions that have been identified in national and international work workshops (EunetHorse-project). Material was also obtained from the events of Vake -project. The following themes were included:

- working practices: new technology, feeding, grazing, manure management, health care of horses, occupational well-being

- environmental management: water pollution, climate change, biodiversity

- monitoring and evaluation of horse welfare

- financial planning: cutting costs, increasing incomes, communication, networking

The survey found many interesting national and international solutions related to the sustainable horse industry. Sustainability is, however, a very broad topic. At the level horse companies, each actor is defining the level of their own ambition. Progress can be made through small, continuous improvements. The goals can be divided into short-term and long-term development targets, which are implemented according to available economic and labor resources.

The work of pioneers is particularly valuable, as they are able to invest more than others in testing and implementing new solutions for the equine industry.

Keywords: responsibility, environmental management, horse welfare, social impact, economy.

Sisällys

1. Johdanto 6
1.1. Miten tunnistaa hyvä käytäntö? 7
1.2. Edistämisen toimenpiteet 8
1.3. Vastuullisuus ja kestävyys kehittämistavoitteina 9
2. Hevostilan työ 11
2.1. Pihatot ja tallit: tekniikan käyttöönotto 11
2.2. Ulkoilutus: laitumet ja tarhat 13
2.3. Ruokinnan käytännöt 15
2.4. Lannan käsittely 20
2.5. Terveydenhuolto ja sairauksien ennaltaehkäisy 23
2.6. Työhyvinvointi 24
3. Ympäristö 26
3.1. Ympäristötoimien suunnittelu 26
3.2. Vesistökuormituksen vähentäminen ja lannan käyttö 26
3.3. Ilmastonmuutoksen hillintä 30
3.4. Luonnon monimuotoisuus 35
3.4.1. Luonnonlaitumet 36
3.4.2. Luomutuotanto 37
3.4.3. Alkuperäisrotujen ylläpito 37
4. Hevosen hyvinvointi 40
4.1. Lajinmukainen käyttäytyminen 40
4.2. Hyvinvoinnin seuraaminen 42
5. Kannattavuus 45
5.1. Kustannusten karsinta 45
5.2. Tulojen lisääminen 47
5.3. Viestintä yhteiskunnan kanssa 49
5.4. Verkostoituminen 51
6. Vastuullisuus hevosyrityksen lisäarvona 51
7. Johtopäätöksiä ja pohdintaa 54

1. Johdanto

Vastuulliset ja kestävät hevosenpidon mallit (Vake) -hankkeen tavoitteena on koota, kehittää ja jalkauttaa hevosenpidon hyviä käytänteitä hevosalan työn, talouden, ympäristön, hevosten hyvinvoinnin sekä alalla työskentelevien ammattilaisten työhyvinvoinnin kehittämiseen (https://www.hippolis.fi/vake-hanke/). Tällä parannetaan hevosalan toimintaedellytyksiä, kilpailukykyä ja kannattavuutta osana suomalaisen yhteiskunnan toimintaa. Samalla vahvistetaan myönteistä mielikuvaa hevosalasta, vahvistetaan hevosalan merkitystä maaseudun ja kaupungistuvan yhteiskunnan välisenä linkkinä sekä lisätään hevosalan työn kiinnostavuutta ja vetovoimaa.

Hevonen on yhä näkyvämpi osa maaseutua, ja maatalouden rakennemuutoksessa hevostalous on ollut yksi maaseudun kasvavista yritysmuodoista. Hevosalan yritysten haasteina ovat kuitenkin heikon kannattavuuden ohella vähäinen teknologian hyödyntäminen sekä suuri fyysisen työn määrä. Työvoiman saatavuudessa on paikoitellen haasteita, koska työ koetaan raskaaksi. Joskus hevostilojen naapuruussuhteet saattavat kärjistyä jännitteisiksi, vaikka yleisellä tasolla voidaan ajatella hevosten elävöittävän maaseutua. Hevosyritysten asiakkaat ovat yhä tietoisempia eläinten hyvinvoinnin ja ympäristönhoidon tärkeydestä. Uusien toimintatapojen käyttöönotto on yhteydessä yritysten kehittämismahdollisuuksiin.

Tässä hankkeen osaraportissa selvitetään hevosalan hyviä käytäntöjä saatavilla olevan kansallisen ja kansainvälisen tiedon avulla. Ratkaisuja on haettu useilla eri menetelmillä. Kirjallisuuden lisäksi on tehty EUnetHorse-hankkeen kanssa yhteistyötä, ja saatu käyttöön hankkeen kansallisissa yrityskyselyissä ja asiantuntijapajoissa esille nousseita kehittämistarpeita ja niiden ratkaisuja (https://www.luke.fi/fi/projektit/eunethorse-wp1; https://eunethorse.eu/). Lisäksi on hyödynnetty EUnetHorse-hankkeen selvittämiä kansainvälisiä ratkaisumalleja. Tämän lisäksi hevosalan käytäntöjä on selvitetty Vake-hankkeessa käytyjen keskustelujen ja tapahtumien kautta.

Kuva 1. Mitä on hevosalan vastuullisuus? Aloitusseminaarin osallistujien vastaukset 3.10.2024 (n=140). Lähde: Kaivolahti-Koukkari 2024.

Ratkaisuissa on haettu laajasti sekä hevosalan olemassa olevia vahvuuksia että parhaillaan kehittämisen alaisia teemoja. Osa ratkaisuista on teknisiä työvälineitä, ja osa toimialan laajempaa osaamista. Ratkaisujen kuvaamisen yhteydessä listataan myös niihin liittyvää uusinta tutkimustietoa.

Hanketta toteuttavat Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä, Savonia-ammattikorkeakoulu, TTS-Työtehoseura, Hippolis - Hevosalan osaamiskeskus ry, Suomen Hevostietokeskus ry sekä Luonnonvarakeskus LUKE. Hanke toimii Pohjanmaan, Hämeen, Pohjois-Savon ja Uudenmaan alueilla vuosina 2024–2026.

1.1. Miten tunnistaa hyvä käytäntö?

Hyvien ja toimivien käytäntöjen tunnistaminen ei ole helppoa. Uusien käytäntöjen toimivuus paljastuu täydessä laajuudessaan usein vasta pitkäaikaisen käytön myötä ja testaamalla ratkaisuja erilaisissa olosuhteissa. Hyvien ratkaisujen käyttöönotto vaatii riittävästi tietoa. Uuden teknologian käyttöönotto tapahtuu nopeimmin silloin, kun se tarjoaa aiempaa edullisemman ja tehokkaamman tavan työtehtävien hoitamiseen. Teknologian on oltava yleisesti hyväksyttävä ja lainmukainen. Sen jälkeen uusi käytäntö voi muuttua luontevaksi osaksi arjen tekemistä.

Moni uudistus on kuitenkin luonteeltaan laaja-alainen, ja sen vaikutukset ulottuvat laajasti ja syvästi toimialan tekemiseen. Tällöin puhutaan ns. systeemisestä uudistumisesta, joka edellyttää huomattavasti pitkäjänteisempää työskentelyä uuden luomisen ja kehittämisen parissa. Oheisessa kuvassa (Kuva 2) näitä varhaisen vaiheen uudistuksia kuvataan Niche-termin kautta. Liikkeelle lähdetään silloin ongelmatilanteen tiedostamisesta, kuvaamisesta ja sen merkityksen yhteisestä toteamisesta, mikä tapahtuu useinkin monipolvisten vaiheiden kautta. Asioiden tarkasteluun (vaikkapa hevosalan ilmastokysymykset) liittyy useinkin laajaa tiedollista epävarmuutta, samoin kuin toimijoiden välisiä erisuuntaisia tavoitteita ja jännitteitä. Uusien ratkaisujen muodostuminen vaatii silloin pitkän ja monivaiheisen oppimisen polun, jossa toiminnallisten kokeilujen kautta lähdetään selvittämään asioita, ja vähitellen, erilaisten kokeilujen tuottamien tulosten pohjalta uudistamaan samalla myös tekemiseen liittyvää tietopohjaa. Oleellista tässä on myös toimijoiden välinen keskustelu, jossa käydään läpi aihealueeseen liittyviä arvoja ja tavoitteita, ja pyritään myös näiden osalta yhteisymmärryksen syntymiseen osapuolten välillä.

Systeemisten uudistusten parissa työskentely vaatii siis varsin pitkäjänteistä sitoutumista, ja eroaa luonteeltaan merkittävästi toimialalla jo vakiintuneiden menetelmien kehittämisestä.

Kuva 2. Uusien ratkaisujen muodostuminen (niche) ja vakiintuminen (regime) yhteiskunnassa. Muokattu alkuperäisen lähteen pohjalta (Geels 2011).

Kuva 3. Tiedon, toiminnan ja arvojen erilainen suhde varhaisen vaiheen uudistuksissa (niche) sekä vakiintuneilla toimialueilla (regime).

Kaikki alkuvaiheen ideat eivät muodostu toimialan pysyviksi ja vakiintuneiksi käytänteiksi. Useinkin uuden luomiseen sisältyy myös paljon ”hypetystä”, eikä ratkaisun laaja-alaisia vaikutuksia ja toimivuutta käytännön työssä tunneta vielä tässä vaiheessa kaikin osin. Käyttökelpoiset ”ratkaisut” voivat olla myös toimijoiden välillä alalla varsin erilaisia, niin että iso ja laajentava yritys tarvitsee toimintaansa erilaisia ratkaisuja kuin pieni, sivutoiminen ja kenties jopa toimintaansa lopettamassa oleva yritys.

Uudistusten tulee olla aina myös taloudellisesti oleellisia ja tarpeellisia niin, että uudistusten kustannukset saadaan rahoitettua toimialan tulovirran kautta. Myös yrittäjän käytössä olevat työresurssit määrittelevät osaltaan, mitä ratkaisuja yrityksessä on mahdollista ottaa käyttöön. Yhteiskunta voi osaltaan ottaa vastuuta uuden luomiseen ja kehittämiseen liittyvistä riskeistä ja kustannuksista, esimerkiksi hevosalan oppilaitokset voivat toimia oman alansa edelläkävijöinä.

1.2. Edistämisen toimenpiteet

Hyviksi todettujen käytäntöjen yleistymistä hevosalalla voidaan tukea monin tavoin.

Oman alansa edelläkävijät tarjoavat esimerkkiä, jonka myötä seuraavien käyttöönottajien on helpompi ottaa uusia menetelmiä käyttöön.

Tutkimustieto todentaa osaltaan asioihin liittyvää tietopohjaa. Viestinnän, neuvonnan ja opetuksen kautta voidaan tavoittaa alan toimijoita, ja tehostaa uuden tiedon leviämistä toimialalla.

*Hevosalan asiakkaa*t voivat omalta osaltaan vaikuttaa hevosalan kehitykseen kulutusvalinnoillaan. Laatujärjestelmien avulla todennetaan hevostilan toimia ja voidaan viestiä niistä toimialan sidosryhmien suuntaan.

Lainsäädäntö. Osaan hevosalan tavoitteista liittyy selkeä ja vahva yhteiskunnallinen tahtotila, ja tavoitteiden halutaan toteutuvan yhdenmukaisena alan kaikkien toimijoiden tasolla. Nykyisellään hevosten pitoa ja käsittelyä säätelevät Ruokaviraston ohjeet (Hevosten hyvinvointi), laki eläinten hyvinvoinnista sekä valtioneuvoston asetukset.

Liian yksityiskohtaiselle tasolla vietyyn yhteiskunnalliseen säätelyyn liittyy myös haittoja, kuten yrityksen kustannusten nousu, valvonta- ja hallintatoimien lisääntyvät kulut, toiminnan heikentynyt joustavuus arjen tilanteissa, ja ehkä ennen kaikkea ihmisten turhautuminen keskusjohtoisessa ohjauksessa. Valvonnan näkökulmasta on useinkin tarpeen asettaa selkeitä määrällisiä vaatimuksia, joiden tulkinta hevostilojen muuttuvassa ja monimuotoisessa arjessa voi olla kuitenkin haasteellista ja aiheuttaa viranomaistoimintaan liittyvän luottamuksen heikkenemistä.

”Vaatimukset vaan lisääntyy, ja mitään muuta hyötyä siitä ei seuraa”, on ollut monen yrittäjän kokemuksena omasta arjestaan (EUnetHorse-haastattelut).

1.3. Vastuullisuus ja kestävyys kehittämistavoitteina

Vastuullisuuskeskustelussa haetaan yritysten tietoisuutta ja vastuunottoa yritystoiminnan aiheuttamista yhteiskunnallisista vaikutuksista. Aihe on noussut esille tuotantoketjujen pitenemisen ja kansainvälisen kaupan myötä, jossa esimerkiksi kulutuksen aiheuttamat ympäristöongelmat alkuperämaassaan jäävät tiedostamatta.

Hevosalalla keskustelun painopiste on ollut hevosten hyvinvoinnin ja ympäristöteemojen edistämisessä, mutta keskeistä on myös ratkaisujen toimivuus kokonaisuuden tasolla. Toimintatapojen tulisi olla sekä hevosten, ympäristön, talouden että ihmisten hyvinvoinnin kannalta myönteisiä ja suositeltavia. Samalla vastuullisuuskeskustelun haasteena on ollut teemojen karkaaminen liiankin laajalle tasolle, jolla eteneminen konkreettisten ongelmien kohdalla voi hidastua.

Miten kestävyyttä lisätään tallitoiminnan lähtökohdat huomioiden? Mistä on ensisijaista lähteä liikkeelle? Miten päästään vastuullisen toiminnan kehittämiseen muistaen hevostiloilla käytössä olevat resurssit? Vake-hankkeen webinaarissa (3.10.2024) tuotiin esille talliyrittäjien tuohtumusta, kun “kepin uhalla” käsketään tehdä asioita. Monilla ei ole esimerkiksi taloudellisia resursseja tehdä kerralla isoja muutoksia, vaan muutos on tehtävä pikkuhiljaa. Vastuulliset ratkaisut pitäisi saada vietyä kokonaistasolle, jossa ne ovat aidosti yrityksille mahdollisia, ja

yrittäjät eivät pala loppuun kaikkien toimialaan kohdistuvien vaatimusten edessä. Pienten yritysten pitää kehittää toimintaansa askel kerrallaan, kun resurssit ovat vähäisiä. Tontin koko ei esimerkiksi mahdollista suuria tarhoja, tai rahaa ei ole ruokintajärjestelmien uusimiseen.

Webinaarissa muistutettiin myös siitä, miten hevosalan murrosten parissa moni toimija tuntee epävarmuutta ja pelkoa. Jos haasteet aiotaan selättää, ja säilyttää hevosala yhtenä osana yhteiskuntaa, tarvitaan yhteistä visiota ja selkeitä linjauksia asioiden kehittämiseksi. Tämä pitää tehdä rauhoittuneen ja tasapuolisen keskustelun kautta. Virheitäkin voi tulla, ja niistä opitaan. Tärkeintä on, että toimialalla löytyy intoa mennä yhdessä eteenpäin.

Seuraavissa luvuissa käydään läpi hevosalan työhön (Luku 2), ympäristönhoitoon (Luku 3), hevosen hyvinvointiin (Luku 4) sekä hevosyritysten kannattavuuteen (Luku 5) liittyviä ratkaisuja ja käytäntöjä. Keskitymme teemoihin, joissa ongelmia on todettu esiintyvän, ja joissa uusimman tiedon käyttöönotto voi tuoda tukea ongelmien käsittelyyn. Tekstissä ratkaisut on merkitty kursiivilla ja lisäksi on esitetty esimerkkejä käytännön toteutuksista. Ratkaisujen testaamista ja arviointia jatketaan hankkeen muissa osatehtävissä.

Lähteet

Geels, F. 2011. The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms. Environmental Innovation and Societal Transitions 1(1): 24–40.

Kaivolahti-Koukkari, M. 2024. Vastuulliset ja kestävät hevosenpidon mallit 2024–2026. Hankkeen aloituswebinaarin (3.10.2024) materiaali. https://youtu.be/8h6p3OHByaA

2. Hevostilan työ

2.1. Pihatot ja tallit: tekniikan käyttöönotto

Ajankäyttö on monilla talleilla haasteellista, sillä fyysiseen työhön kuluu suuri osa ajasta. Kun kannattavuus alalla on heikkoa, moni hevosyrittäjä tekee pitkää päivää ja saattaa kuormittua.

Tekniikan joustava käyttöönotto on keskeistä työolojen kehittämiseksi, varsinkin isommilla hevostiloilla. Monet hevostilat toimivat edelleen käsityövaltaisesti, eikä koneiden käyttöönotto ole ollut yhtä nopeaa kuin muilla kotieläintuotannon aloilla. Joissakin tapauksissa pihattojen avulla on voitu vähentää työntarvetta ja fyysistä kuormittavuutta.

Uuden teknologian käyttöönottoa voidaan tukea mm. messuesittelyiden, tutustumiskäyntien ja tiedonvälityksen kautta. Yrittäjien vahvana viestinä oli (EUnetHorse-hanke) myös tallityön perusasioiden pitäminen riittävän yksinkertaisena: ”tarpeeton, millä ei kokonaisuudessa merkitystä, jätetään tekemättä”.

Useat hevostilat ovat siirtyneet karsinatalleista pihattojen käyttöön, ja näitä ratkaisuja on pidetty onnistuneina. Aktiivitalli on pihattotallien konsepti, jossa on varattu eläimille runsaasti tilaa, ja hevosten aktiivisuutta lisätään siten, että ne joutuvat hakemaan rehua eri paikoista. Lyhyet ruokintavälit, laumaelämä sekä jatkuva liikkuminen ovat tekijöitä, joiden on todettu sekä tutkimuksissa että käytännössä edistävän hevosen hyvinvointia ja terveyttä. Hevoset ovat olleet rauhallisempia ja helpompia käsitellä. Eläinten stereotyyppinen käyttäytyminen on vähentynyt. Monet sairaudet (vatsahaavat, ähky, jännevauriot, kavio-ongelmat, hengitysoireet) ovat helpottaneet luontaisen käyttäytymisen vahvistuessa. Pihatot ja kestopehkupohjan käyttö on nähty hyvinä ratkaisuina työmenekin vähentämisen näkökulmasta. Vallitsevat sääolosuhteet vaikuttavat pihattojen työolosuhteisiin, jolloin esimerkiksi kylmyys ja kosteus voivat tuoda haasteita työntekijöille.

Kuva 4. Harjun oppimiskeskuksessa aktiivipihaton kokonaisuus muodostuu kahdesta, noin 20 hevosen pihatosta ulkoalueineen. Hevoset päättävät itse, ovatko ulkona vai katoksen suojassa. Hevoset joutuvat liikkumaan päästäkseen ruokinta- ja juoma-automaateille. Ruokinta-automaatit annostelevat hevosille heinää ja väkirehua yksilöllisesti eläinten kaulassa olevien tunnisteiden mukaan. Tarhaukseen ei kulu erikseen aikaa ja hevosten syöntiä sekä käyntejä ruokinta-automaateissa voidaan seurata etäyhteyden avulla. Aktiivipihatto on sijoitettu laidunalueiden välittömään läheisyyteen. Lauman uudet jäsenet totuttelevat tulevaan laumaansa omassa karsinassa. Kuva: Harjun oppimiskeskus.

Lähteet

Suomen Hevostietokeskus. Pihatossa pito. https://hevostietokeskus.fi/i/hoito/hevosen-pito-paikka/pihatossa-pito

Kjellberg, L. 2022. Horse stables in the 21st century. Aspects of management, behaviour and health. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae 71. Swedish University of Agricultural Sciences

Kjellberg, L., Dahlborn, K., Roepstorff, L. & Morgan, K. 2024. Frequency and nature of health issues among horses housed in an active open barn compared to single boxes. A field study. Equine veterinary journal. 10.1111/evj.14054.

2.2. Ulkoilutus: laitumet ja tarhat

Mahdollisuus laiduntaa kesällä laumassa on hevosen terveydelle ja hyvinvoinnille tärkeää. Laidun on hevoselle luonnollisin elinympäristö ja ruoho koostumukseltaan luontaista rehua, minkä lisäksi ryhmässä pito mahdollistaa eläimelle lajinmukaisen käyttäytymisen. Laiduntamiseen liittyvää lajinmukaista käyttäytymistä käsitellään tarkemmin hyvinvointiluvussa (Luku 4).

Useita laidunlohkoja tarvitaan, sillä kaikki eläimet eivät tule kaikkien kanssa toimeen tai jotkut eläimet tarvitsevat köyhemmän ja toiset rehevämmän laitumen.

Toimintaa helpottavia ratkaisuja:

- *Kulkuaukot,* jotka ovat kapeampia, ja voidaan sulkea esimerkiksi kettingeillä. Ihmisten ja kottikärryjen kulku tarhaan voi tapahtua esimerkiksi korottamalla jostain kohtaan aidan riukujen korkeutta, jolloin vältetään portin aukaisua.
- Laidunten ja tarhojen *muunneltavuutta* helpottavat siirrettävät väliaidat.
- Tarhojen puhdistukseen *pientraktorit, sähkökäyttöiset kottikärryt ja lantaimurit.* Näiden käyttö on osin rajallista talven ja märkyyden vuoksi.

Kuva 5. Toiskan ”Paratiisitarha” on 1,5 kilometriä pitkä ja maastoltaan monipuolinen kolmen hehtaarin laidunalue. Hevoset elävät kahdessa sekalaumassa mahdollisimman lajityypillisellä tavalla. Kujien leveys on pääosin 5–6 metriä, jotta traktorilla pääsee tekemään huoltotoimia ja kuljettamaan heinää mönkijällä. Keskellä aluetta on uima- ja juomalampi, jonne eläimillä on sulan maan aikana vapaa pääsy. Maastossa on myös korkeuseroja ja yhden kujan varrella ”jumppapolku”, jossa polulla on poikittaisia tukkeja. Hevosten on mitattu liikkuvan keskimäärin 20 km vuorokaudessa, mutta jopa 80 km matkoja on havaittu satunnaisesti.

Säänsuojassa on katon lisäksi 1–3 seinää. Seinät vähentävät kylmällä ilmalla hevosen lämmönhukkaa, kesällä vähemmän umpinainen katos ei kuumene liiaksi. Katoksen pitäisi olla hevosille riittävän tilava, ja siinä on hyvä olla useampi kulkuaukko. Sijoittelussa on hyvä ottaa huomioon hevosen näköyhteys esim. muissa tarhoissa pidettäviin hevosiin. Hevosten on todettu käyttävän säänsuojia lähinnä kovien tuulten ja sateiden aikana sekä kesän varjopaikkoina. Suojaksi voi riittää myös luonnon tarjoama suoja, esimerkiksi tiheä puusto.

Hyönteisloimien ja -huppujen käyttö on tarpeen, jos hevonen saa ötököistä kutiavia puremia tai iho-ongelmia ja hyönteiset tekevät eläimet levottomiksi. Kärpäset viihtyvät hevosen pään ja silmien lähistöllä, sekä haavoissa hidastaen paranemista ja aiheuttaen tulehduksia. Myös kesähaavoja aiheuttava Habronema-mahamato tarttuu kärpästen välityksellä. Monen hevosen riesana on myös kesäihottuma, joka on polttiaisten, mäkäräisten tai hyttysten aiheuttama yliherkkyysreaktio.

Hyönteiskarkotteina voidaan pahimpina aikoina käyttää päivittäin lisättäviä aineita, ja pitkävaikutteisia aineita helpompina kausina. Paarma-ansana voidaan käyttää mustaa palloa, johon on laitettu liimaa. Lantakasojen ja rehutähteiden poistaminen auttaa osaltaan vähentämään hyönteisten määrää. Hyttysten lisääntyminen tapahtuu seisovan veden paikoissa. Hevosten ottaminen sisälle osaksi päivää on myös mahdollista.

Ulkotarhojen toimivuuteen vaikuttavat sopiva koko, pohja- ja aitamateriaalit sekä päivittäiset tarhauskäytännöt. Parhaillaan valmisteltavassa hevosten hyvinvointiasetuksessa tulee olemaan mukana myös tarhoihin ja tarhaamiseen liittyviä vaatimuksia.

Tarhan tulisi olla *kooltaan ja muodoltaan* sellainen, että hevosella on mahdollisuus liikkua turvallisesti myös ravaten ja laukaten. Hyvinvoinnin kannalta reilusti minimisuosituksia suurempi (esim. 0,1–0,2 ha/hevonen) on toivottavaa. Hevosella tulee olla muun muassa mahdollisuus väistää toisen hevosen hyökkäävää käytöstä. Tarhojen kulmaukset kannattaa pyöristää. Virikkeellinen ympäristö ja maaston vaihtelu lisäävät hevosten aktiivisuutta.

Tarhan tulee kestää kovaa kulutusta, minkä vuoksi kunnollinen pohjustaminen, tarkoituksenmukaiset rakennekerrokset ja salaojitus on suositeltavaa. Alueen mutaisuus kertoo, ettei tarhaan tuleva vesi poistu sieltä riittävän nopeasti. Syynä voi olla pohjamateriaalien heikko vedenläpäisykyky (tiivistyminen) tai ojituksen puutteet. Upottava pohja on vaarallinen, lisää hevosenhoitajien työtä ja aiheuttaa terveysriskejä kurasta ruokaa etsiville hevosille.

Ojituksen avulla sade- ja lumen sulamisvedet ohjataan tarhasta pois, ja huolehditaan, etteivät ympäristön valumavedet ohjaudu tarhaan. Loivassa rinteessä maaperän kallistus saattaa riittää. Kuivana pysyvän tarhan rakentaminen heikolle pohjalle edellyttää erilaisia maaperän rakennekerroksia. Salaojien päälle asennetaan kantava kerros (esim. kalliomurske), suodatinkangas estää rakennekerrosten sekoittumista. Pintakerrokseen tulee n. 10 cm hevosen jaloille sopivaa hiekkaa tai soraa.

Kovimmalle kulutukselle joutuvat ruokinta- ja juomapaikat, portin edustat sekä hevosten kulkuväylät. Näillä voidaan käyttää *haketta, sorapatjaa, asfalttia, betonilaattoja, tarhamattoa sekä kierrätysmuovista valmistettuja muoviritilöitä (mutalaattoja)*. Myös vesien ohjaaminen pois alueelta on tarpeen. Mutaongelma helpottuu, mikäli sateisina aikoina voidaan käyttää parhaiten kuivina pysyviä alueita.

Kuva 6. Mutalaatat soveltuvat hyvin hevosten kulkuväylille ja ruokintapaikoille. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Hevosten lanta ja rehuntähteet poistetaan tarhasta säännöllisesti, mikä vähentää loistartuntapainetta ja ravinnevalumia ympäristöön.

2.3. Ruokinnan käytännöt

Ruokinta vaikuttaa laaja-alaisesti eläinten terveyteen, ympäristöön sekä yrityksen talouteen. Onnistuneessa ruokinnassa hevoselle valitaan kunkin yksilön tarpeen mukaiset rehut. Karkearehun valinnassa huomioidaan hevosen energian, valkuaisen, vitamiinien ja muiden ravintoaineiden tarve. Neuvonnalla, sisältäen organisaatioiden neuvonnalliset www-sivut (esim. ProAgria, Suomen Hevostietokeskus, Hippolis), on tärkeä rooli ruokinnan ja rehuntuotannon ohjaamisessa. *Ruokintasuunnittelun* ilmaisia apuvälineitä ovat mm. Luken rehutaulukot ja ruokintasuositukset. Kaupallisia ruokintasuunnittelun ohjelmia on tarjolla mm. Hopti-järjestelmän sekä rehuteollisuuden kautta.

Karkearehujen laatuun vaikuttaa sekä rehujen hygieeninen että ravitsemuksellisen laatu. Hygieeninen laatu voidaan arvioida aistinvaraisesti tai selvittää laboratoriossa. Ravitsemuksellinen laatu selvitetään *rehuanalyysillä*, joka kertoo rehuerän kuiva-aine-, sokeri-, valkuais- ja kuitupitoisuuden sekä D-arvon. Myös kivennäis- ja hivenainepitoisuudet on mahdollista analysoida ruokinnan optimoimiseksi. Rehuanalyysejä tekevät mm. Eurofins ja SeiLab Oy.

Rehuerän ravintoarvoihin vaikuttavat erityisesti sääolosuhteet, lannoitus, korjuuajankohta ja varastoinnin onnistuminen. Hevosenheinän tuotantoon erikoistuneita viljelijöitä on eri puolilla maata, ja nämä ovat paikoin järjestäytyneet *alueellisiin hevosenheinän tuottajarenkaisiin.* Esimerkiksi Etelä-Suomen laatuheinärengas on toiminut jo 30 vuotta. Laatuheinärenkaan jäsenet pyrkivät toiminnassaan oman ammattitaidon jatkuvaan vahvistamiseen. Hevosille tuotetaan kuivaheinää ja säilöheinää.

Hevosten ylipainoa ja -lihavuutta esiintyy yleisesti. Sen hallintaan esitettiin yrityskyselyssä (EUnetHorse) seuraavia keinoja.

- Laitetaan eläinryhmät erikseen, esimerkiksi kasvavat varsat ja tiineet tammat.
- Järjestetään puuhasteltavaa tarhaan (esim. havuja), ettei syö liikaa.
- Tarkkaillaan painoa säännöllisesti mittanauhalla.
- Käytetään talvella heinä-olkiseosta.
- Käytetään slow feeding -verkkoja.

Asiantuntijatyöpajoissa (EUnetHorse) toivottiin edelleen hevosen ravinnontarpeiden perusteiden parempaa tuntemusta sekä lihavuuteen liittyvän arviointiosaamisen vahvistamista. ”Nykyinen normaalina pidetty saattaa todellisuudessa olla lievästi lihava”. Hevosen luontainen ravinnon etsintäkäyttäytyminen ja tiheä heinäruokinta tulee mahdollistaa. Liian pienet tarhat/laitumet eivät mahdollista eläimen luontaista käyttäytymistä. Edelleen tarvitaan tutkimusta hiekansyöntiin, mahahaavoihin, suolistosairauksiin, allergioihin ja muihin terveyshaasteisiin liittyvistä taustatekijöistä.

Ruokinnan automaatiota ja rehunjakoa tulee kehittää. Tiheän heinäruokinnan apuvälineitä voivat olla muun muassa heinälaatikot, -verkot, portit ja ajastimet.

Heinäautomaatti (mm. Heinätin ja Haymatic, B&B Equipment, HIT Aktivstall, Huesker, Hau Pferdesport) tuo säännöllisyyttä ruokintaan. Ideana on tarjota hevoselle heinää helposti ja säännöllisesti ympäri vuorokauden (Kulmakorpi 2022). Automaatti pudottaa 3–4 tunnin välein hevoselle sopivan heinäannoksen. Monilla talleilla heinää laitetaan yön ajaksi runsaasti karsinoihin, jotta se riittäisi hevoselle mahdollisimman pitkään. Helposti kaikkein ahneimmat hevoset ahmivat kaiken heinän kerralla ja saavat siitä ruuansulatuskanavan ongelmia, kun taas nirsoimmat yksilöt polkevat heinää jalkoihin ja jättävät sen syömättä. Tavanomaisessa kolmen tai neljän ruokintakerran vuorokausirytmissä heinäväli tulee helposti liian pitkäksi. Tasainen heinäruokinta on keino ehkäistä turhia sairastumisia, jotka aiheuttavat talleilla tulonmenetyksiä, huolta ja lisätyötä. Automaatti voi rauhoittaa tallia, kun ruokintaan ei liity ylimääräistä ihmisten touhuamista, mutta tiheästi heinää jakava automaatti voi myös tehdä hevosista levottomia niiden odottaessa seuraavaa annosta. Työntekijää automaatti helpottaa, kun heinää käsitellään aiempaa harvemmin, eikä työ ole sidottu tiettyihin kellonaikoihin.

Ruokintakertojen määrän lisääminen ja kerta-annosten pienentäminen eivät välttämättä vaikuta hevosen syömän rehun määrään, mutta ruokintakertojen välit lyhenevät. Ruokinta-automaatit ja karkearehun kulutusta hidastavat ratkaisut vähentävät rehuhävikkiä ja auttavat rehunkulutuksen säätelyssä. Hevosten aggressiivinen käytös lajitovereitaan kohtaan lisääntyy rehunjakolaitteilla ja ryhmäruokinnassa tilan vähentyessä, joten ruokintatilaa on oltava hevosta kohden riittävästi.

Kuva 7. Säänkestävästä materiaalista valmistetun heinätyynyn voi laittaa hevosen karsinaan tai tarhaan. Maahan asetettu tyyny mahdollistaa luonnollisen syöntiasennon. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Kuva 8. Metallista tai muovista valmistetussa heinälaatikossa karkearehu laitetaan heinän syömistä hidastavan ristikon tai välipohjan alle. Sadevesi poistuu laatikosta pohjalevyn rakojen kautta. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Kuva 9. Kaksikerroksinen heinäverkko hidastaa heinän syömistä. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Yrittäjähaastatteluissa (EUnetHorse) rehuautomaateista oli saatu selkeitä hyötyjä, mutta myös ongelmia todettiin olleen laitteiden huollon kanssa. Hevoset joutuvat alkuun tottumaan automaattien käyttöön, ja niiden äärellä saattaa esiintyä häiriköintiä. Myös slow feeding-verkkojen käyttö vaatii kokemusten mukaan eläinten tarkkailua.

Pihatoissa voidaan käyttää väkirehunjakoautomaatteja tai ruokintakioskeja, joissa rehu annostellaan yksilöllisesti ja sen jakaminen tapahtuu hevosen kaulapannassa olevan tunnistimen avulla. Automaatti voi lisäksi kastella väkirehua, mikä poistaa rehujen turvotukseen kuuluvan työvaiheen.

Suomen Hevostietokeskuksen ja Helsingin yliopiston tutkimuksessa havaittiin hevosten tarhauskäytännöillä yhteys ähkyoireisiin. Riittävä vedensaanti ei aina toteutunut. Juomaveden on oltava hyvälaatuista ja lämpötilaltaan sopivaa. Automaattisen juomakupin sopivana virtausnopeutena pidetään 8–10 l/min.

Kuva 10. Esimerkki eristetystä juomavesialtaasta, mikä hidastaa veden jäätymistä talvella ja lämpenemistä kesällä. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Muita työntekoa tehostavia ruokinnan käytäntöjä:

- Teollisuusvaaka tehostaa *heinien punnitusta,* kun saadaan punnittua suuria eriä kerralla.
- Pitkäkahvainen puukko (Haykniff) pyöröpaalin aukaisemiseen vähentää työntekijöiltä kumartelun tarvetta.
- Rehuastioiden, valjaiden ja satuloiden *kuljetus onnistuu vaunuilla,* jossa on pyörät. Talliin voidaan laittaa myös kiskot helpottamaan tavaroiden siirtämistä.
- *Astioiden nostaminen* helpottuu, jos astia täytetään korokkeen päällä, eikä nosteta lattialta asti. Työvälineitä on hyvä olla erimittaisille ihmisille.
- *Oikeanlainen vaatetus* on tärkeää, kun työskennellään kylmässä ja kosteissa olosuhteissa.
- *Juomavesi tarhoihin* voidaan järjestää pintaan asennettujen vesiputkistojen tai vesiletkukelan sekä kuljetusten kautta.
- *Virtausmittareita* voidaan käyttää osoittamaan hevosen juoman veden määrää. EIP-Älyjuoma -hankkeessa kehitetään tekniikkaa lehmän *vedenkulutuksen mittaamiseen*. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu juodun vesimäärän selittyvän suurelta osin rehun syöntimäärillä. Älyjuoma-hankkeen kautta selvitetään edelleen yksilöllisen juontiseurannan hyötyjä.

Lähteet

Hyvönen, K. 2015. Karsinatallien työrutiinien kehittäminen teknologian avulla. Teknologian vaikutus työaikaan, kustannuksiin, turvallisuuteen ja hyvinvointiin. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/90319/Hyvonen_Kaisa.pdf;jsessionid=55B6E6E2C506F71F599D3CA425674AD3?sequence=1

Kulmakorpi, K. 2022. Case: Heinäautomaatti investointina. Teoksessa Hulkkonen, I. & Pussinen, S. Hevostallien työ -artikkelikokoelma. Työtehoseura.

Kuoppala, K., Vattulainen, J., Perttilä, S., Saastamoinen, M. & Rinne, M. 2024. Rehutaulukot ja ruokintasuositukset. Märehtijät, siat, siipikarja, hevoset. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 17/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-883-6

Nyman, S. & Dahlborn, K. 2001. Effect of water supply method and flow rate on drinking behavior and fluid balance in horses. https://doi.org/10.1016/S0031-9384(00)00432-7

Saastamoinen, M. (toim.) 2023. Feeding and management of foals and growing horses. Springer. doi:10.1007/978-3-031-35271-3

Seabra, J., Hess, T., Martinez do Vale, M., Spercoski, K., Brooks, R. & Dittrich, J. 2023. Effects of different hay feeders. Journal of Equine Veterinary Science 130.

2.4. Lannan käsittely

Paras käyttökelpoinen tekniikka (BAT) kotieläintaloudessa -julkaisussa selvitettiin kotieläintalouden hyviä käytäntöjä lannanhallintaan (Manni ym. 2023). Hevosenlanta soveltuu hyvin peltojen lannoitteeksi ja maanparannusaineeksi. Puupohjaiset kuivikkeet (puru, kutteri) maatuvat kuitenkin hitaasti ja kuluttavat hajotessaan maaperän liukoista typpeä. Myös hukkakauran riskit on huomioitava. Monissa Keski-Euroopan maissa hukkakauraa esiintyy yleisesti, sillä torjunnan kustannuksia pidetään liian kalliina suhteessa saavutettaviin hyötyihin. Teollisen rehun käyttö vähentää osaltaan hukkakauran riskejä.

Peltokäytön ohella hevosenlannan käsittelyyn tarvitaan myös muita ratkaisuja, varsinkin taajama-alueilla. Hevosenlannan polton ongelmana ovat lainsäädännön vaatimat kalliit investoinnit ja logistiikan järjestäminen. Muun muassa kuivike- ja lantapalvelu pääkaupunkiseudulla on loppunut näiden haasteiden vuoksi.

Jonkin verran hevosenlantaa menee *jatkokäyttöön lannoite- ja kasvualustavalmistajille* sekä maanparannusaineiden ja multatuotteiden valmistukseen. Paikallisen yhteistyön kehittämistä tarvitaan edelleen tehokkaiden lannankäytön järjestelmien luomiseksi.

- HSY:n kompostointiasema Porvoon Metsäpirtillä vastaanottaa lantaa, joka kompostoidaan puhdistamolietteen kanssa. Lopputuloksena on kasvualustoja viherrakentamiseen ja kotipuutarhoihin. Lantaa on tullut noin 4 000–5 000 tonnia vuodessa Uudenmaan ja lähialueen talleilta. Vastaanottomaksu on 10 euroa tonnilta ja tallit vastaavat itse kuljetuksesta.

- Vermon raviradalla on yhdeksän tallia ja päivittäin noin sata hevosta. Lantaa tulee omien tallien lisäksi myös hevostapahtumien kautta. Lantahuollosta vastaa maanparannusaineita ja lannoitteita valmistava yritys, joka sijaitsee Pälkäneellä.

- VAPO:lla (nykyisin: Neova) lannannoutopalvelun hinta on ollut 40–45 euroa hevosta kohden kuukaudessa.

Kuivikkeen käyttö vaikuttaa olennaisesti lannan käsittelyyn (Manni ym. 2022). Suomessa haetaan parhaillaan vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat kuiviketurpeen käytön vähentämisen ja luopumisen käytöstä kokonaan. Oljen saatavuuteen ja laatuun vaikuttavat ratkaisevasti korjuuajan sääolot. Kuivikkeena käytetään myös mm. sahanpurua, kutteria, olkipellettiä, paperisilppua ja hamppua. Puukuitu-pohjainen kuivike on uudempi ratkaisu. Kuivikkeiden käyttöä voidaan minimoida *kumimatoilla* ja *"hevosvessoilla",* jotka ovat hevosten käyttämiä ulostuspaikkoja.

Lannan kompostoiminen hallituissa olosuhteissa vähentää pellolle levitettävän lannan määrää, hygienisoi ja tuhoaa siitä rikkakasvinsiemeniä. Kompostoitumista voi hidastaa massan liiallinen kuivuus, tiiviys, typpeen nähden korkea hiilen määrä tai alhainen lämpötila.

Tuubikompostorissa lanta pakataan muovituubiin vastaavasti kuin murskevilja (esim. Murska Biopacker). Tuubi toimii lantavarastona, ja kompostoitavan tuotteen massa pienenee noin kolmanneksen puolen vuoden aikana. Myös *rumpukompostoreja* käytetään (esim. Ylä-Savon ammattiopiston, Hingunniemen koulutila). Lanta syötetään kompostoriin kuljettimella ja puretaan välivarastoon purkuruuvilla. Välivarastosta lanta siirretään jälkikypsytysvarastoon. Lämpöpumpun avulla kerätään prosessista muodostuva poistoilma talteen ja siirretään tallin pesuveden sekä lattioiden lämmittämiseen. Ruokintakäytöstä poistettuja apevaunuja voidaan hyödyntää lannan kompostointikäsittelyssä.

Kuva 11. Pienille talleille voi sopia Talli-Jussi-niminen kompostointiratkaisu, johon lanta kipataan alaspäin kärrystä tai täytetään laitetta pienkuormaajalla (Saastamoinen ym. 2019). Laskennallisesti yksi säkki riittää yhden hevosen käytössä noin 3 kuukautta. Täysi säkki nostetaan kompostorista pois etukuormaajalla, ja massaa voidaan tämän jälkeen jatkovarastoida säkeissä. Lannan sekoittaminen ja pinnan tasaaminen sekä riittävä kosteus on kompostoitumisen kannalta tärkeää. Kuva: Biojussi.

Hevosenlantaa voidaan mädättää ja hyödyntää lannan energiasisältö *biokaasuna.* Hevosenlannalla on suhteellisen korkea kuiva-ainepitoisuus, joten sen mädätykseen sopii parhaiten kuivamädätysprosessi. Biokaasun tuotannon lisäksi prosessista saadaan mädätejäännös, joka soveltuu kompostoinnin jälkeen kasvinviljelyn lannoitteeksi. Biokaasun tuotanto ei ole kuitenkaan vielä liiketaloudellisesti kannattavaa, ja sen edistäminen vaatii tukitoimia. Hevosenlannan biokaasupotentiaali on kuitenkin hyvä. Ratkaisuja mm. lantalogistiikan osalta etsitään parhaillaan hankkeissa. Hippoliksen ”Lanta-Tinteri” on yksi keino saada tallit ja lannan käyttäjät kohtaamaan (hippolis.fi >lantatinteri).

Pienkuormaimia, mönkijöitä ja sähkökäyttöisiä työntökärryjä käytetään karsinoiden, pihattojen ja tarhojen siivouksessa. Kuva. Sähköavusteiset työntökärryt Equitana 2023 -messuilla. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Mönkijän kärryn avattava sivulaita helpottaa lastin kuormausta ja purkua.

Lakaisukone helpottaa isoilla talleilla käytävien puhdistusta.

Keräävää lantarobottia käytetään lähinnä nautatiloilla.

Lähteet

Airaksinen, S. 2024. Hevosenlannan kompostoinnin taustaselvitys, kirjallisuuskatsaus. Suomen Hevostietokeskus ry. https://laari.info/wp-content/uploads/2024/09/htk-hevosenlannan-kompostoinnin-taustaselvitys-savonialle-kikkare.pdf.

Elstob, T. & Palva, R. 2014. Hevosen lannan käsittelyn työmenetelmiä. Työtehoseura. TTS:n tiedote. Maataloustyö ja tuottavuus 5 (656).

Manni, K. (toim.) 2022. Turvetta korvaavat uusiutuvat kuivikemateriaalit. Luonnonvarakeskus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 9/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-364-0

Manni, K., Luostarinen, S., VIrkkunen, E., Grönroos, J., Huuskonen, A., Karhapää, M., Keto, L., Koistinen, T., Kuoppala, K., Mughal, M., Pesonen, M., Saastamoinen, M., Tuomisto, L. & Tuunainen, P. 2023. Paras käyttökelpoinen tekniikka kotieläintaloudessa. Ympäristöministeriön julkaisuja 12.

Saastamoinen, M., Myllymäki, M. & Luostarinen, S. 2019. Raportti Talli-Jussi-järjestelmän toiminnasta. Luonnonvarakeskus 12.4.2019.

2.5. Terveydenhuolto ja sairauksien ennaltaehkäisy

Tarttuvia tauteja esiintyy hevosilla säännöllisesti kaikkialla Suomessa. Lisääntynyt hevosten liikkuminen (kilpailu-, astutus- ym. matkat) sekä kotimaassa että ulkomailla edistää tautien leviämistä. Suomessa merkittävimmät tartuntataudit ovat hevosinfluenssa, herpesvirusten aiheuttamat taudit, virusarteriitti, pääntauti, korona ja ihotulehduksia aiheuttava parapox. Pikkuvarsoilla on ripulitauteja, ja sienen aiheuttama ihotauti voi levitä hevosesta toiseen.

Tarttuvat taudit saattavat aiheuttaa pitkiä katkoksia ravivalmennukseen tai ratsastuskoulujen toimintaan, ja näin aiheuttaa suuria taloudellisia menetyksiä. Ilmastonmuutoksen nähdään osaltaan lisäävän taudinaiheuttajia, sillä hyönteiset ja puutiaiset toimivat tautien välittäjinä, ja niiden esiintymiskausi pitenee ilmaston lämmetessä.

Hevostietokeskuksen (2013) tuottama ”Tallin terveysohjelma” -työkalu helpottaa hevosten terveydenhoitoon ja sairauksien ennaltaehkäisyyn liittyvien asioiden hallintaa. https://hevostietokeskus.fi/i/terveys2/tallin-terveysohjelma. Vastuullisilla talleilla on käytössään terveydenhoito- ja loishäätösuunnitelmat.

Rokotusohjelma suosittaa hevosille jäykkäkouristusrokotusta sekä rokotusta influenssaa ja osalle hevosista herpestartuntaa vastaan. Ravi- ja ratsupuolen rokotusohjelmat poikkeavat toisistaan.

Tautisuojaukseen liittyy seuraavia toimia:

- Omistaja valvoo eläinsuojaan saapuvia ihmisiä, tilan liikennettä ja siirrettäviä työvälineitä. Tiloihin mennään puhtain vaattein ja jalkinein, vierailijoille annetaan tarvittaessa kertakäyttöiset jalkinesuojat. Jalkineet pestään tallilta lähdettäessä. Tallin ovet pidetään lukittuina, kun siellä ei ole toimintaa. Ovessa on opaste, miten eläinsuojaan saavuttaessa toimitaan.
- Rehujen hankinnan (rehulainsäädäntö), kuljetuksen ja säilytyksen käytännöt suunnitellaan. Ruokintapaikkojen ja vesiastioiden siisteydestä huolehditaan, ja estetään haittamikrobien pääsy vesiin. Kuivikkeiden puhtaus, lannan varastointi ja käsittely sekä tarhojen siisteys ylläpitävät osaltaan hygieniatasoa. Tallitilojen pesussa mekaaninen vesipesu pesuainein ja hyvä kuivaus riittää pääsääntöisesti ja desinfiointi tehdään tarvittaessa. Haittaeläimet (jyrsijät, linnut) torjutaan. Kuljetusvälineet (hevoset, rehut, tarvikkeet) puhdistetaan käytön jälkeen.
- Ihmisille ei suositella matkoja maihin, joissa on vaarallista eläintautia (Eläinten Terveys ETT ry). Ulkomailta saapuva työntekijä menee tallille vasta 48 tunnin päästä käyttäen eri vaatteita ja jalkineita. Epidemioissa suoja-aika on 14 vrk. Töihin ja harrastuksiin mennään vain terveenä.
- Vain terveitä hevosia viedään kilpailuihin ja näyttelyihin. Matkoilta ei tuoda takaisin rehuja. Kuolleiden eläinten asianmukaisesta hävittämisestä huolehditaan. Uudet talliin tulevat hevoset eristetään alussa ja seurataan niiden terveydentilaa. Lantanäytteitä tarvitaan loistilanteen todentamiseen.

Tautisulussa estetään havaittujen tartuntojen leviämistä.

- Tuotantoeläintilalle saapuvat henkilöt pesevät ja desinfioivat kätensä, vaihtavat tilan omat suojavaatteet ja -jalkineet ylle tai käyttävät jalkinesuojaimia. Tarvittaessa pidetään turvaetäisyyttä. Yhteiskäyttöiset tarvikkeet puhdistetaan käyttökertojen välissä. Yhteiset tilat siivotaan säännöllisesti.
- Sairaat eläimet eristetään, ja vältetään niiden kosketusta. Kilpailevat hevoset pidetään erillään muista. Eläimillä pidetään erilliset ruokinta-astiat ja välineet. Desinfiointiaineita ei kuitenkaan käytetä turhaan resistenssiriskien vuoksi.

Lääkitysten yhteydessä huomioidaan antidoping-säännöt ja vältetään ei-lääkittyjen hevosten kontaminoitumista. Lääkityille hevosille tulisi olla omat tilat, jotta ei synny riskiä, että terveiden hevosten doping-näytteistä löytyisi jäämiä. Tämä myös mahdollistaa sairastuneelle riittävän lääkityksen esim. kipulääkkein.

Hevosten sisäloiset. Suomessa yleisimpiä sisäloisia ovat pienet sukkulamadot ja suolinkaiset. Myös heisi-, kiho- ja käpymatoja sekä strongyluksia esiintyy. Pienet sukkulamadot leviävät tehokkaasti laidunkaudella. Alle vuoden ikäisillä varsoilla tärkein häädettävä on suolinkainen; luontaista vastustuskykyä suolinkaisia vastaan alkaa muodostua 6 kk:n iässä.

Tallin loiskontrollissa tärkeintä on suunnitelmallisuus, tarhojen siivoaminen, laidunkierto ja riittävä lantanäytteiden otto. Varsomiskarsinoiden ja muiden rakenteiden *säännöllinen pesu ja desinfiointi* estää suolinkaisten leviämistä.

Lääkitystarve määräytyy ympäristön tartuntapaineen, hevosten iän ja yleiskunnon sekä lantatuloksien perusteella. Loislääkitysten vähentämisen kautta estetään resistenssin syntymistä lääkityksille. Lantanäytteiden tuloksia madonmunista tulee tulkita huomioiden McMaster-menetelmän heikkoudet.

2.6. Työhyvinvointi

Hevostallien työhyvinvoinnin osalta haasteita voi tulla esille muun muassa työilmapiirissä, fyysisen ja psyykkisen kuormituksen määrässä tai työehtojen noudattamisessa. Tallityössä tapahtuu myös jonkin verran työtapaturmia.

Hevosalan opinnoissa keskeyttämiset ovat ongelma, samoin kuin monella muullakin alalla. Osa nuorista voi olla jollain tavalla 'hukassa' oman elämänsä kanssa. Osalle hevosalan opintojen raskaus tulee yllätyksenä. Lisäksi yleinen taloudellinen tilanne karsii hevosalan yrittäjiä, mikä vaikuttaa alan työpaikkojen määrään nyt ja tulevaisuudessa.

Työntekijöiden hyvinvointia turvataan lainsäädännöllä. Toiminnan tueksi on laadittu *turvallisuusohjeita ja hyviä käytäntöjä* (Työterveyskeskus, Hulkkonen & Pussinen 2023, Tukes). Keskeistä työhyvinvoinnin kannalta on työntekijöiden arvostaminen, hyvä johtaminen ja tiimityöskentely, mistä on alalla monia hyviä esimerkkejä.

Asiakkaiden turvallisuudesta huolehditaan hyvien käytäntöjen ja ohjeistuksen sekä *työntekijöiden jatkuvan paikallaolon* kautta.

Yrittäjien hyvinvointia tukee *kotieläintilojen lomitusjärjestelmä***.** Julkisesti rahoitetun järjestelmän kautta päätoiminen maatalousyrittäjä saa sijaisen hoitamaan eläimiä vuosiloman ja

sairasloman aikana. Lomitusjärjestelmää pidetään yrittäjien jaksamisen kannalta keskeisen tärkeänä.

Oppisopimuskoulutusta pidettiin EUnetHorse-hankkeen yrityshaastatteluissa yhtenä hyvänä ratkaisuna uusien työntekijöiden saamiseen. Oppisopimuskoulutuksessa työntekijät kasvavat luontevasti käytännön työelämään. Yrittäjien mukaan kaikilla uusilla työntekijöillä ei alan tutkinnosta huolimatta ole aina ollut riittäviä valmiuksia jokapäiväiseen fyysiseen työskentelyyn. Alan nuoret työntekijät näkevät puolestaan kehittämistarpeita ammattiin liittyvässä työhyvinvoinnissa.

Maatilayrittäjien väsymys ja turhautuminen elinkeinon heikon kannattavuuden äärellä on yleistä, ja tärkeimpänä keinona tästä selviytymiseen on *ihmisten ja yhteisöjen keskinäinen tuki*, samoin kuin *omasta hyvinvoinnista huolehtiminen* käytettävissä olevien mahdollisuuksien mukaisesti.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Mela tarjoaa *valtakunnallista Välitä viljelijästä -palvelua*. Avuntarpeen syitä ovat olleet yrittäjien ylirasitus, taloushuolet ja ihmissuhdeongelmat. Tyypillisiä ovat tilanteet, joissa työt kaatuvat niskaan ja hallinnan tunne on kadonnut. Työn paljous uuvuttaa, paineet ahdistavat ja kroppa reistailee, uni ei tule. Laskut voivat kasautua, ja tuotantoon ei saa kannattavuutta. Parisuhde reistaa, ihmistä masentaa ja olut saattaa maistua liiaksi. Töissä voi sattua haavereita, tai vakava sairaus pysäyttää. Jatkajaa ei ehkä löydy eläkeiän lähestyessä. Myös yksinäisyys vaivaa, ja ihminen saattaa tuntea, ettei kukaan välitä. Melan työntekijän tehtävänä on silloin katsoa tilannetta kokonaisvaltaisesti. Huolten kertominen ulkopuoliselle voi olla jo sinällään helpottavaa. Yrittäjä voi myös saada jatkolähetteen terapiaan tai työnohjaukseen, tai saada tukea velvoitteiden selvittämiseen. Vuonna 2024 Melan tukipalveluissa työskenteli 18 henkilöä.

Lähteet

Hulkkonen, I. &, Pussinen, S. 2023. Hevostallien työ. Artikkelikokoelma. Työprosessit kuntoon ja tuottavuutta hevosyrityksille -hankkeen julkaisu. TTS Työtehoseuran julkaisu 463. TTS Työtehoseura.

3. Ympäristö

3.1. Ympäristötoimien suunnittelu

Ympäristöystävällisesti toimiva hevostila huomioi erityisesti vesiensuojeluun ja ravinteiden hallintaan, ilmastonmuutokseen sekä maaseutuluonnon monimuotoisuuteen liittyviä tavoitteita. Lainsäädännön vaatimukset ylittäviin toimiin voivat kannustaa esimerkiksi asiakkaiden ja muiden sidosryhmien odotukset (Saastamoinen ym. 2023).

Ympäristöajattelun tulisi lähtökohtaisesti näkyä kattavasti kaikessa toiminnassa. Tällöin toiminnan ympäristövaikutukset tunnistetaan, ja niihin liittyviä haittoja pyritään minimoimaan samoin kuin ylläpitämään ja vahvistamaan toimialan tuottamia ympäristöhyötyjä. Eteneminen voi tapahtua pienten, jatkuvien parannusten myötä, jotka ovat yritykselle mahdollisia.

Laatujärjestelmät tarjoavat työvälineitä ja rutiineja, joita voidaan ylläpitää silloinkin, kun toimijat vaihtuvat. Suunnitelmallinen laadunhallinta tukee myös viestintää ja todentaa asiakkaille kehitystyön olevan aitoa. ”Laatutallit” on Suomen Ratsastajainliiton (SRL) kehittämä järjestelmä, joka sivuaa monin osin kestävyysteemoja. Laatutallien halutaan olevan ammattimaisesti hoidettuja niin tilojen, ympäristön kuin hevosten hyvinvoinnin ja taloudenpidon suhteen.

Yrityshaastatteluissa (EUnetHorse) korostettiin ympäristötoimien mielekkyyden ja viljelijöiden *omakohtaisen motivaation* tärkeyttä, mikäli hevostilojen halutaan lähtevän laajasti toimintaan mukaan. Ympäristöteemoissa todettiin tapahtuvan myös ylilyöntejä, jotka osaltaan heikentävät ympäristöajattelun pitkäjänteistä kehittämistä.

3.2. Vesistökuormituksen vähentäminen ja lannan käyttö

Vesiensuojelun toimet korostuvat erityisesti siellä, missä ollaan vesistöjen läheisyydessä. Suomen lainsäädäntö edellyttää lantaloiden mitoitusta vähintään 12 kuukauden lantamäärälle, jotta lanta voidaan levittää pelloille parhaaseen aikaan kasvukauden alussa. Myös lantaloiden sijoitukselle suhteessa vesistöihin on asetettu rajoitteita. Toimialan näkökulmasta on keskeistä lannankäsittelyyn liittyvien kustannusten vähentäminen. Erityisesti jätehuollon ratkaisut ovat kalliita.

Hyvällä ruokintasuunnittelulla optimoidaan lannan ravinnesisältöä ja vähennetään turhaa ravinteiden hävikkiä, mikä tukee sekä hevosen hyvinvointia että minimoi ympäristöhaittoja. Liian yksityiskohtaiselle tasolle viety rehunkäsittely kasvattaa kuitenkin työmenekkiä. Esimerkiksi heinien pussittaminen hevoskohtaisiin annoksiin vie päivittäin runsaasti aikaa.

Hevosenlannan ravinnepitoisuudet vaihtelevat. Korkeaa hiilipitoisuutta suhteessa typen määriin voidaan korjata kompostoinnin tai typen lisälannoituksen kautta (Chastain ym. 2022).

Maatilojen ravinnekuormitus on suurinta lumien sulaessa ja muina ajanjaksoina, jolloin valumavettä esiintyy runsaasti. Simuhepo-hankkeen laatima arviointilomake hevostilan ravinnekuormitusriskin tarkasteluun on vapaasti saatavilla https://www.hippolis.fi/simuhepo/.

Laidunten ravinnehuuhtoutumaa vähennetään hyvällä ojituksella, tarkennetulla lannoituksella sekä huolehtimalla hyvästä kasvipeitteisyydestä. Mikäli valuma-alueelta tulee runsaasti maa-ainesta, pelto-ojaan voidaan rakentaa laskeutusaltaita tai kosteikkoja hidastamaan veden kulkua ja pidättämään kiintoainetta. Patoaminen on edullisempi perustamistapa laskeutusaltaille

ja kosteikoille kuin kaivaminen. Näiden perustamiseen on olemassa myös ympäristötuen rahoitusta.

Ulkotarhoissa vesistöhaittoja vähennetään lannan säännöllisen keräämisen avulla, erityisesti sateisina aikoina. Tarhan rakenteella, sijainnilla ja kunnolla on iso merkitys ravinnekuormituksen muodostumiseen. Sade- ja sulamisvedet imeytyvät osittain maaperään, ja osin kulkevat pintavalumina lähivesistöön. Ulkotarha muotoillaan ja pohjustetaan niin, että vesi poistuu tarhasta sateen jälkeen.

Mitä enemmän tarhassa on eläimiä pinta-alaa kohti, ja mitä lähempänä vesistöjä tarha sijaitsee, sitä suurempia ovat myös riskit ravinteiden huuhtoutumiselle sekä vesistön hygieniahaitoille.

Puhtaat sadevedet ja tarhan likaiset vedet kannattaa mahdollisuuksien mukaan pitää erillään. Tarhavesiä voidaan käsitellä erilaisilla suodatusjärjestelmillä.

Maasuodattimessa vesi johdetaan suodatinhiekan läpi. Järjestelmän fosforinpoiston teho heikkenee ajan myötä, ja se joudutaan uusimaan.

Kuva 12. Loimijoen rannalla sijaitseva Ypäjän Hevosopisto on rakentanut laskeutusaltaita ja hiekkasuodattimia tarhojen valumavesien käsittelyyn. Kuva: Markku Saastamoinen.

Biohiili-suodattimet ovat edelleen tutkimus- ja kehitystyön alla. Näissä käsiteltävä vesi johdetaan putken sisältämän biohiilen läpi. Biohiili valmistetaan pyrolyysillä, eli kuumentamalla puuta vähähappisissa olosuhteissa. Biohiilisuodattimien ravinteiden pidätyksen teho on vielä jäänyt heikoksi. Suodattimen talviaikainen jäätymisriski vaatii riittävää eristämistä (Hamunen ym. 2023).

Biojussin/Harxo Oy:n tutkimuksessa testattiin kaksilokeroista suodatinta, jossa valumavesi kulkee biohiilihiekkaseoksen sekä hiekan läpi. Suodattimen avulla käsiteltiin valumavedet 15–20 hehtaarin alueelta. Ruotsissa biohiileen perustuvia huleveden suodatusjärjestelmiä on ollut käytössä yli kymmenen vuoden ajan. Ratkaisu on suhteellisen edullinen; se voidaan rakentaa noin 300–400 eurolla. Järjestelmän kaupallistaminen on vielä kesken.

Valumavesien kemiallista puhdistusta voidaan tehdä esimerkiksi annostelemalla rautasulfaattia salaojakaivoon.

Kotitalouksille tarkoitetut pienpuhdistamot ovat tehdasvalmisteisia jäteveden käsittelyjärjestelmiä. Kotitalouksien jätevedet käsitellään useimmiten maasuodatuksen kautta. Jätevesi esikäsitellään ensin saostussäiliössä, ja johdetaan sitten imeytysputkista suodatinhiekkaan tai tehdasvalmisteiseen suodatinmateriaaliin. Suorassa maaimeytyksessä jätevesi suodattuu maakerrosten läpi kulkiessaan, ja päätyy kulkemaan pohjaveden mukana.

Laitepuhdistamoa voidaan tarvita, jossa tontilla ei ole tarpeeksi tilaa maapuhdistamolle tai maaperä on kallioinen. Kotitalouden perustamiskustannukset vaihtelevat 5 000-10 000 euron välillä. Puhdistamoita on kolmea perustyyppiä:

- Aktiivilieteprosessiin kuuluu ilmastusvaihe, jossa syntyy aktiivilietettä ja selkeytysvaihe, josta aktiivilietettä kierrätetään takaisin ilmastukseen.

- Panospuhdistamo on jaksoittain toimiva aktiivilietepuhdistamo. Prosessi käynnistyy, kun tietynkokoinen panos tulee täyteen.

- Biosuotimissa hyödynnetään kiekkoja, reiällisiä putkia tai muita muovikappaleita, joiden pintaan puhdistamon pieneliöstö kasvaa.

Biologisen hajotuksen ohella fosforia poistetaan joko fosforisuodattimella tai saostamalla. Typpi poistetaan nitrifikaatio–denitrifikaatio -prosessilla. Kaikki laitepuhdistamot vaativat toimiakseen säännöllistä huoltoa ja ylläpitoa, mm. lieteen tyhjennystä ja saostuskemikaalin lisäystä.

Juurakkopuhdistamo on biologinen jätevedenpuhdistamo, jossa voi olla järviruokoa, kaislaa tai osmankäämiä taikka puuvartisia kasveja, kuten pajuja.

Lähteet

Chastain, J.P. 2022. Composition of equine manure as influenced by stall management. Agriculture 12: 823. https://doi.org/10.3390/ agriculture12060823

Hamunen, S., Ruponen, J. Mäki-Tuuri, S., Mattila, E. & Saastamoinen, M. 2023. Opas hevostallien vesistöllisten ympäristövaikutusten hallintaan. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hippolis, hevosalan osaamiskeskus & Luonnonvarakeskus.

Manni, K., Luostarinen, S., VIrkkunen, E., Grönroos, J., Huuskonen, A., Karhapää, M., Keto, L., Koistinen, T., Kuoppala, K., Mughal, M., Pesonen, M., Saastamoinen, M., Tuomisto, L. & Tuunainen, P. 2023. Paras käyttökelpoinen tekniikka kotieläintaloudessa. Ympäristöministeriön julkaisuja 12

Saastamoinen, M., Yli-Viikari, A. & Äähälä, J. 2023. Hevosmatkailun asiakkaat ja markkinat. Luonnonvarakeskus.

Saastamoinen, M., Särkijärvi, S., Högel, H., Vattulainen, J. & Nousiainen, J. 2024. Excretion calculation of horses in Finland. Luonnonvarakeskus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 67/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-947-5.

Stockholm university 2024. Include nutrient load from horse farms in eutrophication work. Policy Brief.

Thuneberg, T. 2024. Hevostallien (tarhojen, laitumien ja lantalan) vesistöystävällisyys. Vesiensuojelu. Avointen oppimateriaalien kirjasto.

Vesi.fi teemasivut. Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Ilmatieteen laitos, Tulvakeskus https://www.vesi.fi/teemasivut/.

3.3. Ilmastonmuutoksen hillintä

Ilmastonmuutos on yksi ympäristökeskustelun teemoista, johon liittyy edelleen paljon epävarmuutta ja tiedonpuutetta. Ilmasto-osaamisen kehittäminen myös hevostalouden näkökulmasta on keskeistä.

Hevostilan hiilijalanjälki riippuu siitä, miten hevosten ruokinta on järjestetty, ja kuinka paljon fossiilista energiaa käytetään. Suomen Hevostietokeskuksen verkkosivuilta on saatavissa Tallin hiilivirtojen arviointilomake (https://hevostietokeskus.fi/i/talliymparisto/tallin-hiilivirtojen-arviointilomake), joka on tarkoitettu tallinpitäjälle oman pohdinnan tueksi. Sen avulla voi hahmottaa, mitä tallilla jo tehdään kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi ja, missä asioissa voitaisiin vielä parantaa toimintatapoja.

Hevostila voi edistää *hiilensidontaa erityisesti nurmiviljelyn ja ilmastoystävällisen peltoviljelyn keinoin* (Poeplau & Don 2015). Hiilen sitominen maaperään parantaa satovarmuutta ja -tasoa, vähentää lannoitteiden tarvetta, lisää maan vedenpidätyskykyä ja parantaa muokkautuvuutta. Hevosenlannan avulla voidaan lisätä maan orgaanisen aineksen määrää, mikä parantaa maan fysikaalista rakennetta, vedenpidätyskykyä sekä pieneliötoimintaa.

Peltomaiden seurantatutkimuksessa (VALSE) kivennäismaiden hiilipitoisuuksien todettiin laskeneen vuosien 1987-2009 välillä. Hiilen määrä oli keskimäärin heikosti tuottaneilla lohkoilla 122 tn/ha ja hyvin tuottavilla lohkoilla 155 tn/ha.

Kansainvälisesti verrattuna peltomaan hiilipitoisuuden ovat Suomessa melko korkeita, johtuen pohjoisessa ilmastossa tapahtuvassa vähemmästä orgaanisen aineksen hajoamisesta.

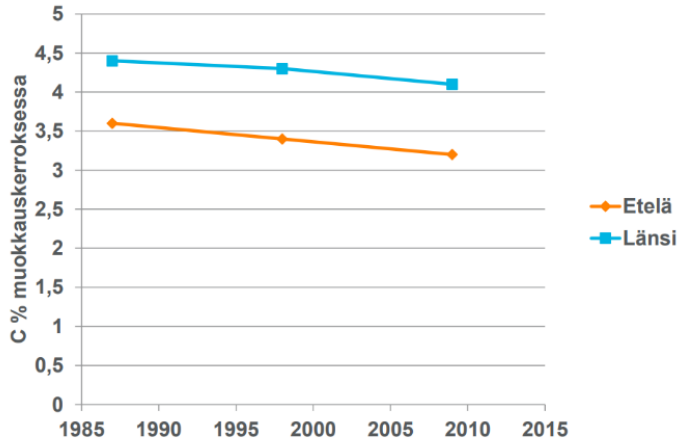

Kuva 13. Valse-seurantatutkimuksen tulokset eteläisen ja läntisen Suomen kivennäismaiden hiilipitoisuuden muutoksesta ajanjaksolla 1987-2009. Lähde: Salo 2020.

Erityisen tärkeää pellon humuspitoisuus on poikkeuksellisen kuivina kesinä, jolloin tarvitaan maaperän kykyä kosteuden sitomiseen. Pahiten kuivuus on koetellut Etelä-Suomen savimaita. Alkukesän kuivuus heikentää taimettumista, loppukesän kuivuus näkyy satotasoissa ja nurmien hivenravinnepuutoksina.

Maanviljelijä voi hiiliviljelyn keinoin hidastaa ilmastonmuutosta. Hiiliviljelyssä peltoja muokataan mahdollisimman vähän (mm. suorakylvö) sekä lisätään peltoon maanparannusaineita (lanta, komposti, biohiili, ym.). Pellon kasvipeitteetöntä aikaa lyhennetään monivuotisten

kasvien viljelyllä, syyskylvöisillä kasveilla sekä kerääjä- ja aluskasvien käytöllä. Myös satotasojen nosto lisää hiilisyötettä maahan.

Erityisesti turvepeltojen hiilipäästöjä haluttaisiin vähentää siirtämällä turvepeltoja viljelyn ulkopuolelle. Tuotannon näkökulmasta turvepellot ovat tärkeitä, sillä ne varmistavat kuivina kesinä sadontuotannon. Turvepeltojen ilmastoystävällisen viljelyyn kuuluu kasvipeitteisyyden lisääminen ja muokkauksen vähentäminen; nurmiviljely on turvepelloilla hyväksi. Ns. kosteikkoviljely vähentää tehokkaasti turpeen hajoamista, mutta ei ole helposti toteutettavissa, sillä kosteikkokasvien sadolle ei ole vielä valmiita markkinoita ja käyttöä.

Hevostiloja voidaan ajatella jo nykyisellään hiiliviljelijöinä näiden lisätessä säännöllisesti peltoon orgaanista ainesta hevosenlannan ja nurmiviljelyn myötä.

Erityisen hyödyllistä olisi tulevaisuudessa vahvistaa hevosenlannan käyttöä yhteistyössä naapuritilojen kanssa. Määrällisesti suurimmat hiilinielujen potentiaalit löytyvät juurikin alhaisen multavuuden peltolohkoilla, jotka ovat olleet pitkään yksivuotisten kasvien viljelyssä.

Nurmen tehokkuus kivennäismaan hiilinieluna riippuu paljolti sääolosuhteista, mikä aiheuttaa hiilitaseeseen vaihtelua vuodesta toiseen. Erityisesti kuivuus heikentää hiilitasetta hidastamalla nurmen kasvua ja toipumista niiton jälkeen.

Ilmatieteen laitos mittasi nurmipellon hiilinielua viiden vuoden ajan Qvidjan tilalla. Tämän pellon todettiin toimineen hiilinieluna, joka sitoi 0,1 tonnia hiiltä hehtaaria kohti. Parhaimpana vuonna hiilinielu oli 0,6 tonnia/ha, ja huonoimpana vuonna pelto vapautti hiiltä 1,3 tonnia/ha ilmakehään (Heimsch ym. 2024).

Viljelytoimien osalta todettiin orgaanisten lannoitteiden käyttö tärkeimmäksi hiilitasetta parantavaksi viljelytoimeksi. Niittokorkeuden kasvattaminen ja lyhyet kiertolaidunnusjaksot vaikuttivat vain vähäisesti hiilen sidontaan. Olennaisempaa on, ettei nurmen jälkikasvua vaaranneta ylilaidunnuksella.

Nurmiviljelyssä voidaan käyttää myös apilaa, sinimailasta ja sikuria, mitkä syväjuurisina kasveina lisäävät kuivien kesien viljelyvarmuutta ja tuovat peltoon orgaanista ainetta. Nurmen uusimisvälin pidentäminen on ilmastotavoitteiden kannalta eduksi, kunhan nurmen tuottokyky säilyy.

Ilmastonmuutoksen myötä laiduntamisessa voivat tulla esille kuivuuteen ja helteisiin sekä sateisuuden. Sateisuuteen voidaan varautua *rakentamalla lisäviemäreitä ja kunnostamalla tarhan pohjia.* Myönteisenä on puolestaan nähtävissä eläinten laidunkauden piteneminen.

Hyvinä toimintamalleina ovat olleet *viljelijälähtöiset hankkeet*, joita toteuttaa muun muassa Baltic Sea Action Group (BSAG). Näissä maatilat ovat itse aktiivisina ilmastotoimijoina mukana. Peltomaan orgaanista ainesta voidaan lisätä viljanviljelyssä muokkauksen keventämisen ja aluskasvien käytön avulla. Laidunalueilla käytetään lyhyen kiertovälin ns. rotaatiolaidunnusta. Vastaavaa laidunalueiden kiertoa, joka maksimoi laidunten kasvua ja humuksen muodostumista, tehdään Suomessa muutenkin. Turvemailla kasvipeitteisyys, muun muassa nurmen kautta, on suositeltavaa ilmastovaikutusten vähentämiseksi.

Energian käyttöä tulisi kehittää vähähiilisempään suuntaan. Suomen Hevostietokeskus ry:n (2023) julkaisema Hevostilan energiankulutuksen arviointilomake on tarkastuslista, jonka

avulla voi käydä läpi tilan energiankulutukseen vaikuttavia tekijöitä ja miettiä samalla, olisiko energiankulutusta mahdollista vähentää esim. asuintalon ja/tai hevostoiminnan osalta.

Uusiutuvan energian käytön lisääminen sekä kokonaisenergian käytön vähentäminen ovat monella yrittäjällä mietinnässä jo pelkästään kustannusten nousun kannalta. Viime vuosina on hankittu aurinkopaneeleita sekä ilmalämpö- ja maalämpöpumppuja.

Aurinkopaneelien kannattavuutta parantaa ympärivuotinen sähköntarve (veden lämmitys, lattialämmitys märkätiloissa, sähkötoimisten ja ladattavien ajoneuvojen käyttö). Sähkön kulutusta lisäävät myös kylmäilmakuivuri, koneellinen ilmanvaihto tai laitumien vesihuolto. Omasta sähköstä ei jouduta maksamaan siirtomaksua, eikä veroja.

Kuva 14. Aurinkopaneeleja. Kuva: Suomen Hevostietokeskus ry.

Aurinkopaneelien kannattavuus on jatkuvasti kohentunut, kun paneelien hinnat ovat laskeneet, ja tehot kasvaneet. Maatila voi saada hankintaan myös investointiavustusta. Tikkasen (2022) arvion mukaan maatilojen aurinkopaneelien investoinneissa suunniteltu takaisinmaksuaika on noin 7–15 vuotta.

Parhaan hyödyn paneeleista saa, mikäli rakennuksen kattolappeet ovat etelän suuntaan, eikä paikalla ole varjostavia puita. Paneelit voidaan sijoittaa myös tasaiselle maalle, jossa saadaan toteutettua paneelin optimaalinen jyrkkyys suhteessa auringonsäteisiin. Pimeimpään talviaikaan paneelit eivät juurikaan tuota sähköä.

Paneeleita kannattelevan rakennuksen katto pitää olla kunnossa. Kun paneelit on asennettu, kattoa ei voi enää korjata. Lumi voi olla jonkinlaisena ongelmana talviaikaan. Aurinkosäteilymäärä jää Suomessa alhaisemmalle tasolle, kuin keski-Euroopassa.

Sähköyhtiö ostaa tiloilta aurinkopaneelin tuottaman mahdollisen ylijäämäsähkön. Ostohinta muodostuu sähköpörssin tuntikohtaisesta Suomen hinnasta (+Alv), ja siitä vähennetään yrityksen mitoittama välityspalkkio.

Aurinkopaneelien rakentamisen yhteydessä tulee tarkistaa mahdollinen luvantarve kunnan rakennusvalvonnasta. Paikalliselta verkkoyhtiöltä selvitetään sallittu tehomitoitus ja muut liittymisehdot. TUKES on viime aikoina kiinnittänyt huomiota muutamiin tapauksiin, joissa aurinkosähköjärjestelmiä on asennettu virheellisesti ja ammattitaidottomasti.

Energiaa säästävä ulkoalueiden *valaistus* toteutetaan hämäräkytkimen ja kelloajastuksen kautta. Myös läsnäolon tunnistimia voidaan käyttää muualla paitsi tallitiloissa. Rakennukset kannattaa suunnitella niin, että niissä voidaan hyödyntää mahdollisimman paljon luonnonvaloa ja luonnollista ilmanvaihtoa.

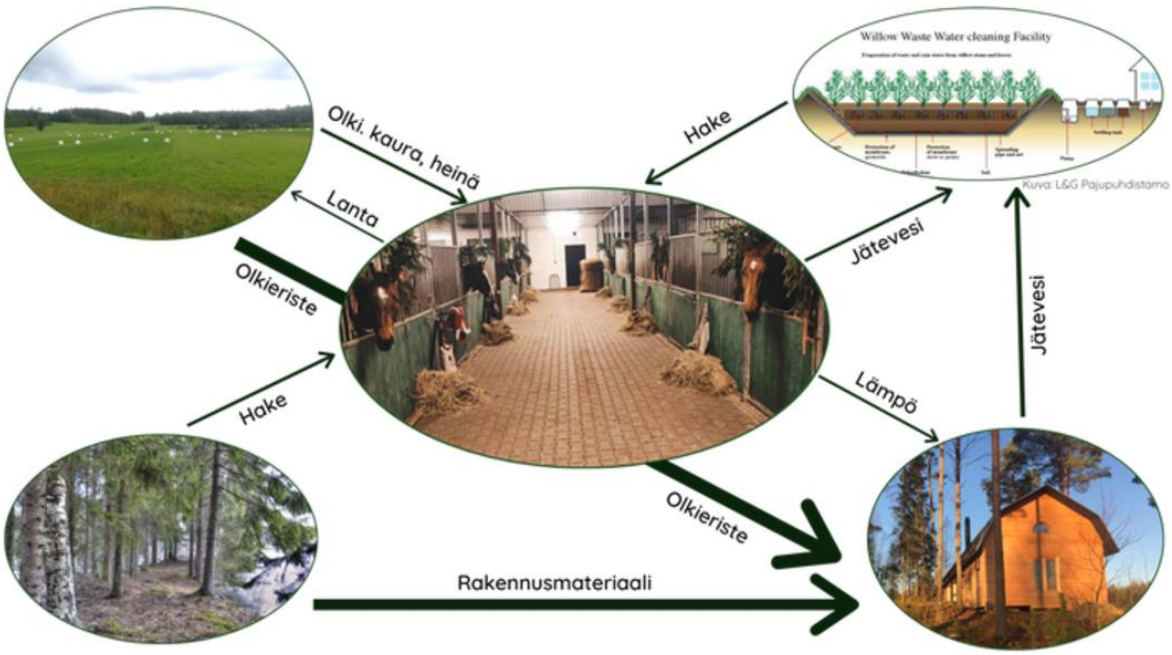

Kuva 15. Pinefood kiertotalous-järjestelmässä hevosenlannan lämpöenergia otetaan talteen kestokuivikepohjaisista karsinoista lämmönkeräysputkien avulla.

Pinefood kiertotalous-järjestelmässä hevosenlannan lämpöenergia otetaan talteen kesto-kuivikepohjaisista karsinoista *lämmönkeräysputkien* avulla.

Hevosenlantaan perustuva *biokaasutuotanto* on vasta kehitteillä. Se tuottaa energian omavaraisuutta ja ravinteita, mutta vaatii liiketoiminnan näkökulmasta edelleen menetelmäkehitystä (Manni 2022). Kuivikkeiden käyttöä on tarpeen vähentää, kun lanta menee biokaasun tuotantoon.

Maatilalla tuotetut biopolttoaineet voivat olla yksi tulevaisuuden ratkaisuista vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä. Useimpia biopolttoaineita voidaan käyttää maatalouskoneissa ilman muutoksia tai vähäisin muutoksin. Tällä hetkellä vaihtoehto on taloudellisesti kannattavin isoille tiloille (yli 100 ha peltoa).

Hevosalan e-palveluilla voidaan osaltaan vähentää hevosten ja ihmisten turhaa kulkemista. Esimerkiksi eläinlääkärit voivat hyödyntää etäyhteyksiä. Monet koulutukset järjestetään jo nykyisellään netin välityksellä.

Lähteet

Hamunen, S., Ruponen, J. Mäki-Tuuri, S., Mattila, E. & Saastamoinen, M. 2023. Opas hevostallien vesistöllisten ympäristövaikutusten hallintaan. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hippolis, hevosalan osaamiskeskus & Luonnonvarakeskus.

Heimsch, L., Vira, J., Fer, I., Vekuri, H., Tuovinen, J. P., Lohila, A., Liski, J. & Kulmala, L. 2024. Impact of weather and management practices on greenhouse gas flux dynamics on an agricultural grassland in Southern Finland. Agriculture, Ecosystems & Environment 374: 109179.

Heinonsalo, J. (toim.), Heimsch, L., Helenius, J., Huusko, M., Höijer, L., Joona, J., Kanerva, S., Karhu, K., Kekkonen, H., Koppelmäki, K., Kulmala, L., Lötjönen, S., Mattila, T., Ollikainen, M., Peltokangas, K., Regina, K., Soinne, H., Wikström, U. & Viskari, T. 2020. Hiiliopas. Katsaus maaperän hiileen ja hiiliviljelyn perusteisiin. Carbon Action & Baltic Sea Action Group, Kaarina.

Manni, K. (toim.) 2022. Turvetta korvaavat uusiutuvat kuivikemateriaalit. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 9/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-364-0.

Mattila, T. & Saarinen, P. 2020. Laidunnusopas. Hiiltä maksimaalisesti sitova laidunnus. Löydä lohkojesi hiilensidontapotentiaali. Baltic Sea Action Group. Laidunnusopas_2020.pdf (bsag.fi).

Poeplau, C. & Don, A. 2015. Carbon sequestration in agricultural soils via cultivation of cover crops. A Meta-Analysis. Agriculture, Ecosystems & Environment 200: 33–41. https://doi.org/10.1016/j.agee.2014.10.024.

Salo, T. 2020. Multavuuden vaikutus maan rakenteeseen ja satotasoon Orgaaninen aines maaperän tuottokyvyn kulmakivenä. ORANKI- hanke. Luonnonvarakeskus. Esitelmä 11.2.2020.

Suomen Hevostietokeskus ry. 2023. Hevostalouden hiilivirrat ja tarvittavat parannusehdotukset. https://hevostietokeskus.fi/i/hankkeet/hevostallien-hiilivirrat/hevostalouden-hiilivirrat-ja-tarvittavat-parannusehdotukset--selvitys.

Tikkanen, J. 2022. Aurinkosähköjärjestelmä maatilalle - mitoitus ja kannattavuus. Tietolinkki -hanke 28.1.2022. ProAgria Keski-Pohjanmaa.

3.4. Luonnon monimuotoisuus

Hevostenlaidun tarjoaa runsaasti elinympäristöjä monille luonnonlajeille. Myös pienimuotoiset luonnonalueet ja "joutoalueet" ovat luonnon toiminnalle tärkeitä.

Hevostilojen ylläpitämää maaseutuluonnon monimuotoisuutta huomioidaan vielä heikosti, eikä sitä ole nostettu näkyvästi esille hevostalouteen liittyvänä yhteiskunnallisena arvona. Erityisesti eteläisessä Suomessa on vähäisesti muita laiduntavia eläimiä, jotka olemassaolonsa kautta luovat olosuhteet monien erilaisten luonnonlajien menestymiselle. Luonnonsuojeluun liittyvä keskustelu kohdistuu useinkin uhanalaisten kasvi- ja eläinlajien suojeluun, mutta merkityksellistä on myös tavanomaisen maaseutuluonnon lajien ylläpitäminen. Näiden elinoloja heikentää viljelymaiseman yksipuolistuminen, puoliluonnontilaisten alueiden häviäminen sekä kotieläintilojen ja laiduntamisen väheneminen.

EU:n politiikan tavoitteena on saada vuoteen 2030 mennessä vähintään 10 % maatalousmaasta ns. ekologiksi kohdealueiksi, joissa on maisemallisten rakenteiden vaihtelua. Suomen osalta tavoite täyttyy useimmilla alueilla. Keskustelua on ollut myös siitä, voiko maatalouden tai hevostalouden rahoittaminen metsätalouden tuloilla aiheuttaa luontokatoa ja hiilivaraston menetystä. Suomen metsätaloudessa kaikki hakkuualueet metsitetään kuitenkin uudelleen, ja metsänhoitoon liittyy monia ilmastonmuutoksen ja luonnonlajien ylläpitämisen toimia.

Kuva 16. Saksalaiset tallit saavat ympäristötukea maisemallista monimuotoisuutta lisäävien luontokohteiden ylläpitoon. Lähde: Markku Saastamoinen, EUnetHorse-hanke.

Maatilan luonnonarvojen tarkasteluun on kehitetty työvälineitä kuten BIOTEX-arviointimalli kotieläintilojen ja -alueiden tarkasteluun. Monipuolinen maisemarakenne sekä puoliluonnontilaisten alueiden ja pysyvän nurmen määrä tuottaa arvioinnin korkeimmat pistemäärät. Arlan maitotiloilla on kehitetty arviointia kansainvälisen Cool Farm Tool -työkalun pohjalta.

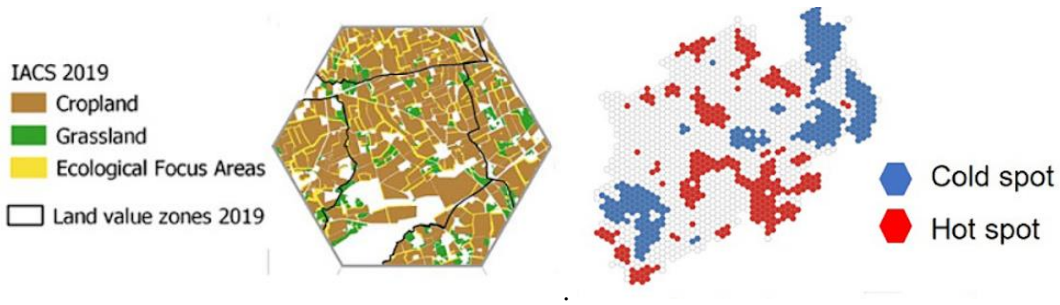

Kuva 17. Saksalaisessa tutkimuksessa kartoitettiin maatalousmaiseman vilja-alueet (ruskea väri), nurmet (vihreä väri) ja ekologisesti tärkeät pienialaiset luontokohteet (keltainen väri). Samalla arvioitiin kohteita, joissa luontoarvoja voidaan lisätä mahdollisimman vähäisin taloudellisin kustannuksin. Lähde: Seifert ym. 2024.

Torjunta-aineiden käytön minimointi hevostilalla auttaa luonnonkasveja ja -eläimiä kukoistamaan. Hevostila voi myös suosia kukkivia kasveja (esim. paju), jotka houkuttavat pölyttäjiä. Hevosten loishäätö kannattaa tehdä hyvissä ajoin ennen laidunkautta. Hyönteistorjunnassa voidaan suosia kemikaalien sijaan muita keinoja.

Monilajisilla nurmilla viljellään eri kasveja, kuten nurmi- ja palkokasveja, ristikukkaisia sekä luonnonkasveja. Lajien juuret ulottuvat eri syvyyksiin ja saavat siten enemmän ravinteita ja kosteutta maaperästä. Ne parantavat näin maaperää ja lisäävät laidunten biomassaa. Luonnonkasvien kuten sikurin ja heinäratamon syvä juuristo parantaa hiilen sidontaa ja nurmien kuivuuden kestävyyttä.

3.4.1. Luonnonlaitumet

Hevosia käytetään jonkin verran perinnemaisemien ja niiden uhanalaisten lajien ylläpitämiseen. Tätä rahoitetaan maatalouden ympäristötukijärjestelmän kautta. Kaikkia arvokkaita perinnemaisemia ja luonnonniittyjä ei ole saatu aktiivisen käytön ja hoidon piiriin.

Luonnonlaitumien käytön lisäämiseen on edelleen hevostaloudessa paljon mahdollisuuksia. Sen lisääminen voisi auttaa osaltaan myös taajamatallien tilan puutteeseen.

Laiduntaminen edistää monin tavoin hevosten terveyttä ja hyvinvointia. Laitumella hevoset voivat nauttia liikunnasta ja laumaelämästä sekä syödä omaan tahtiinsa. Yksitoikkoinen viljelty peltolaidun ei välttämättä innosta hevosia liikkumaan, ja hevosella saattaa olla liian vähän valittavia kasveja. Erilaiset karkeavartiset kasvit lisäävät pureskelua ja syljen eritystä. Peltolaidun saattaa myös olla hevoselle liian energia- ja valkuaispitoista, mikäli hevosella on ylipainoa. Lajistoltaan rikas luonnonlaidun on hyödyllinen myös vitamiinien, kivennäisaineiden ja antioksidanttien saannin kannalta. Puustoinen luonnonlaidun tarjoaa säänsuojaa. Hevosen ruoansulatuksen mikrobisto on yhteydessä sekä laitumien lajiston ja ruokinnan monimuotoisuuteen (Dougal ym. 2013). Tutkimusten mukaan laidunruokinta edistää hevosen ruuansulatuskanavan hyvinvointia.

Kuva 18. Qvidjan hevostilalla kehitetään aktiivisesti hevostilan ympäristön- ja luonnonhoidon menetelmiä. Tilalla pyritään mahdollisimman suureen elonkirjoon sekä maan päällä, että sen alla. Tilan laitumet ovat laajaperäisessä ja hiiltä sitovassa viljelykierrossa, jossa käytetään hevosten ohella myös nautoja ja lampaita. Lähde: Qvidja Gård.

Luonnonlaidunten rehuarvot vaihtelevat laajasti, jolloin laidunnuksen tukena saatetaan joutua käyttämään täydennysruokintaa (Saastamoinen ym. 2017). Laitumen riittävyys voi tuottaa ongelmia erityisesti keskikesän aikaan, kun kasvu hidastuu kuivuuden, ravinnepuutosten tai ylikasvun vuoksi.

Laidunruokinta ei sovi suoraan kaikille hevosille, esimerkiksi laumataitojen, eläimen luonteen tai terveydentilan vuoksi. Iho-oireet (rivi/rohtumat, kesäihottuma), loiset ja hyönteiset sekä maansyönti voivat rajoittaa laidunnusta. Laidunruohon käytön aloittaminen vaatii totuttelua, jossa laidunnusaikaa tai -alaa rajataan.

Luonto hyötyy laiduntamisesta monin tavoin (Saastamoinen ym. 2017). Monet peltolinnut tarvitsevat avoimia laitumia. Lannasta hyötyvät muun muassa lantakuoriaiset. Eläinten tallatessa maanpintaa se paljastuu, ja mahdollistaa siten luonnonkasvien itämisen. Luonnonlaitumilla olosuhteiden laaja vaihtelu (kosteus, varjoisuus, ravinteisuus) tuottaa kasvilajien rikkautta. Ympäristötuen mukaisesti hoidetuilla perinnemaisema-alueilla ei sallita hevosten lisäruokintaa, koska se tuo alueelle lisää ravinteita. Lisäruokintaa ei suositella myöskään siksi, että sen mukana alueelle saattaa levitä sinne kuulumattomia kasvilajeja siemenvaiheessa olevista kasveista.

Yrityshaastatteluissa (EUnetHorse) toivottiin *petoeläinten* parempaa hallintaa. ”Jos susihommaan ei tule järkeä, niin laiduntamisessa ei ole mieltä.” Eurooppalaiset petovahingot ovat kohdistuneet lähinnä poneihin, varsinkin isommat hevoslaumat kykenevät puolustautumaan susia vastaan (Kruger 2023). Suomessa petovahinkoja torjutaan petoeläinaitojen, laiduneläinten yöaikaisen sisällä pidon ja laumanvartijakoirien avulla sekä häirikkösusien poistamisen kautta.

Luonnonlaidunten käytön tueksi on laadittu ProAgrian julkaisema opas (Partanen ym. 2014). *Hevoselle haitallisia kasveja* on esitelty Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisussa (Kallioniemi & Kokkonen 2016).

Laidunpankki välittää yhteystietoja laidunnuskäyttöön soveltuvista luonnonlaitumista ja eläimistä. Parhaillaan (2024) laidunpankissa oli 58 ilmoitusta, joista kaksi koski hevosia.

Niittyheinää sisältäviä hevosrehuja ja heinäpellettejä tuodaan meille Saksasta ja Liettuasta. Rehu sisältää muun muassa timoteitä, koiranheinää, raiheinää, kylänurmikkaa, ruokohelpeä ja erilaisia niittykasveja. Niiden ravintoaine- ja vitamiinisisältö on korkea. Vastaavaa tuotantoa voitaisiin kehittää myös Suomessa.

3.4.2. Luomutuotanto

Maatilojen hevostoiminta ei yleensä ole luomua, mutta tilan kasvinviljely/rehuntuotanto voi olla luonnonmukaisessa tuotannossa, ja siten osaltaan toimia myös hevostoiminnan imagotekijänä.

Luonnonmukaisessa viljelyssä minimoidaan tilan ulkopuolisten tuotantopanosten käyttöä ja pyritään mahdollisimman omavaraiseen ja ravinteita kierrättävään maataloussysteemiin. Luomun satotasot ovat usein matalampia, kuin tavanomaisen tuotannon. Luomun etuina nähdään erityisesti peltoympäristön monimuotoisuuden lisääntyminen, mikä tapahtuu muun muassa luopumalla kasvinsuojeluaineiden käytöstä.

Luomutilalla on oltava viljelykierrossa 30 % typensitojakasveja, kierto voi olla 3–6 vuotta. Jos hevosia on paljon suhteessa pinta-alaan, tilanne muodostuu haastavaksi. Nurmi ei kasva hyvin, mikäli apilaa ei ole kasvustossa tarpeeksi ja silloin ei myöskään luomuviljelyn yritystalous ole toimivalla pohjalla. Luomutilat, joilla on hevosia, käyttävät usein seoksia, joissa on valkoapilaa. Se on hevosen ruokinnassa parempi, mutta valkoapilalla on heikko esikasviarvo puna-apilaan verrattuna. Myös sinimailasta voidaan käyttää, jos peltojen pH ja vesitalous ovat hyvässä kunnossa.

Luomuheinän seleenipitoisuus voi olla alhainen, koska seleeniä ei tule lannoituksen mukana. Terveysongelmien esiintyessä seleenin saantia voidaan joutua täydentämään rokotusten kautta.

Luomutila voi käyttää myös täydennyslannoitteita, mikäli niiden käyttö voidaan perustella: lantaa ei esimerkiksi kerry omalta tilalta tarpeeksi, ja ravinnetase jää miinukselle.

Luomusitoumus edellyttää osaltaan myyntikasvien viljelyä, joita on oltava sitoumusalasta vähintään 30 %. Tämäkin voi olla haastavaa hevostilalle. Heinä ei ole luomusitoumuksen mukainen myyntikasvi, vaikka sitä myytäisiin. Luomusitoumus rajoittaa myös osaltaan eläinten lääkintää.

Kaiken kaikkiaan Luomun ja hevosten yhdistäminen on vielä vähäisesti tutkittu aihepiiri. Sen edistäminen vaatii ennen kaikkea normiohjauksen järkeistämisen hevostilan olosuhteiden mukaisesti.

3.4.3. Alkuperäisrotujen ylläpito

Suomenhevonen on suomalainen alkuperäisrotu, joka on edelleen laajassa käytössä. Rodun säilyttämistä elinvoimaisena, terveenä ja työkykyisenä voidaan ajatella suomalaisen hevosalan erityisenä vastuuna ja kutsumuksena.

Rodun ratsastuskäyttö on viimeisinä vuosikymmeninä kehittynyt myönteisesti, mutta ravikäytössä suomenhevonen kilpailee huomiosta lämminväristen kanssa. Vuosittain syntyvien suomenhevosvarsojen määrä on vähentynyt. Rodun geneettisen monimuotoisuuden arvioidaan kaventuvan liiaksi, kun varsamäärä on alle tuhat yksilöä vuodessa.

Suomen Hippos ry ylläpitää *suomenhevosen alkuperäkantakirjaa*, jossa on jalostussuunnat juoksijoille, ratsuille, työhevosille ja pienhevosille. Näistä uhanalaisimpia ovat työhevoset.

Suomen Hippoksen Heila-jalostusjärjestelmä tarjoaa tiloille työvälineen hevoskasvatuksen jalostusvalintojen tueksi. Järjestelmän avulla voi selvittää yksilön polveutumista ja jalostusarvoja. Pienen populaatiokoon myötä on tärkeää huolehtia jalostuseläinten terveydestä. Toimintaa toteutetaan jalostusohjesäännön ja -arvostelujen (BLUP-indeksi) kautta. Terveyteen kiinnitetään huomiota jalostuksen osana, mutta periytyviä haittoja (mm. osteokondroosi, kesäihottuma, kaviorustonluutumat, purentavirheet) voitaisiin seurata vielä tarkemmin. Geenitesteillä voidaan selvittää geneettisesti periytyvien sairauksien riskiä.

EunetHorse-hankkeessa arvioitiin *alkuperäisrotujen* tukia, joita myönnetään EU:n Maaseutuohjelman kautta. Suomen tukitaso (350 €/eläin) on huomattavasti matalampi kuin esimerkiksi Puolassa (tammat 508–620 €, oriit 584–1 377 €). Tukisummien määrittäminen jokaisessa maassa tapahtuu tukiaiheiden välisen rahanjaon kautta, ts. “nollasummapelinä".

Alkuperäisrodun tukea voivat hakea tallit, joilla on maatalouden tilatunnus. Tämä edellyttää vähintään 5 hehtaaria tukikelpoista peltoalaa.

Pohjoismainen NordGen-osaamiskeskus säilyttää eläingeenivaroja. Suomenhevosen geenejä on tallennettu sperman *pitkäaikaisen kryo-säilytyksen kautta* (25 oria). Siittiöitä on saatu talteen myös lopetettujen ja ruunattujen hevosten kiveksistä.

Lähteet

Czúcz, B., Baruth, B., Angileri, V., Prieto Lopez, A. & Terres, J. 2022. Landscape features in the EU Member States. A review of existing data and approaches. Luxembourg. 10.2760/1019.

Dougal K., de la Fuente G., Harris P., Girdwood S., Pinloche E. et al. 2013. Identification of a core bacterial community within the large intestine of the horse. PLOS ONE 8(10): e77660. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0077660

Luonnonvarakeskus 2024. Maidontuotannon resilienssin kehittäminen. Tietokortteja. Resilience for Dairy -hanke. https://www.ilmastoviisas.fi/maidontuotannon-resilienssin-kehittaminen/.

Kallioniemi, A. & Kokkonen, S. 2016. Opas hevosille haitallisista ja myrkyllisistä kasveista. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106971/Kallioniemi_Anniina_ja_Kokkonen_Sini.pdf;jsessionid=A5B144184FE4226B9BBD7225097CCAF8?sequence=1

Krueger, K., Gruentjens, T. & Hempel, E. 2023. Wolf contact in horses at permanent pasture in Germany. PLoS One 18(8): e0289767. doi:10.1371/journal.pone.0289767.

Lundin, O. & Andresen, N. Regenerativt bete – Vad? Hur? Varför? https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/epok/dokument/regenerativt-bete_webb.pdf

Lönker, N.S., Fechner, K. & Wahed, A. 2020. Horses as a crucial part of One health. Veterinary scinces 7(1): 28. doi:10.3390/vetsci7010028.

Partanen, H. & Herzon, I., Saastamoinen, M. 2014. Hevonen nauttii laitumella. https://www.proagria.fi/uploads/archive/attachment/hevonen-netti-sivuttain_0.pdf

Rytteri, S., Ekroos, J., Herzon, I., Kuussaari, M. & Lehikoinen, A. 2024. Maatalousluonnon monimuotoisuutta edistävät ja heikentävät tekijät Suomessa. Suomen luontopaneeli. Julkaisuja 2B.

Santangeli, A., Lehikoinen, Lindholm, A., Lindholm, T. & Herzon, I. 2019. Organic animal farms increase farmland bird abundance in the Boreal region. PloS ONE 14(5): e0216009. https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371-/journal.pone.0216009.

Seifert, S., Wolff, S. & Hüttel, S. 2024. Eco-efficiency in the agricultural landscape of North Rhine-Westphalia, Germany. Agricultural Systems 220: 104062. https://doi.org/10.1016/j.agsy.2024.104062.

Wolframm, I.A., Heric, L. & Allen, A.M. 2024. Green treasures: Investigating the biodiversity potential of equine yards through the presence and quality of landscape features in the Netherlands. PLoS ONE 19(4); 0301168. doi:10.1371/journal.pone.0301168.

4. Hevosen hyvinvointi

4.1. Lajinmukainen käyttäytyminen

Eläinten hyvinvoinnin määrittämisessä käytetään nykyisin viiden teeman mallia, missä huomioidaan myös eläimen ja ihmisen suhde (Mellor 2020). Teemoina ovat ruokinta, ympäristö, terveys, käyttäytyminen ja henkinen hyvinvointi. Vuonna 2024 voimaan tulleessa laissa eläinten hyvinvoinnilla tarkoitetaan eläimen kokemusta sen omasta fyysisestä ja henkisestä tilasta (https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230693).

Telkänranta (2024) mainitsee keskeisinä hevosen lajinmukaisen hyvinvoinnin tarpeina:

- Sosiaaliset kontaktit ja kosketuksen tuttujen hevosten kanssa.
- Vapaa liikkuminen monipuolisessa maastossa, luontainen ravinnon etsintä laajalta alueelta, tiheät ruokintavälit sekä ravinnon riittävä kuitupitoisuus.
- Fyysinen mukavuus sisältäen makuulla tapahtuvan nukkumisen. Hevosen koulutukseen ja arkielämään ei liity kipuja ja pelkoa.

Hyvinvoinnin kehittämistarpeita voi olla pienissä tarhoissa, joissa hevoset seisovat yksin. Luonnollisissa olosuhteissa hevoset liikkuvat lähes parinkymmenen kilometrin matkoja päivän aikana. Eläin tarvitsee liikettä pysyäkseen fyysisesti hyvässä kunnossa, ja sille on tärkeää päästä tutkimaan ympäristöä, liikkumaan omaan tahtiin sekä syömään rehua pieniä annoksia läpi vuorokauden. Hyvissä tarhoissa liikkumiseen kannustetaan esimerkiksi kujarakenteita luomalla sekä ruokintapaikkoja hajauttamalla.

Fyysinen kosketus toisiin hevosiin on hevoselle tärkeää. Tutkimuksissa eläinten stereotyyppisen käyttäytyminen, aggressio ja pelokkuus lisääntyivät, mikäli eläimet viettivät yksilökarsinassa runsaasti aikaa (Flauger & Krueger 2013, Hothersall & Casey 2012). Toisista hevosista eristetty hevonen voi vaikuttaa rauhalliselta, mutta on sulkeutunut ja apaattinen. Niillä esiintyy resursseihin liittyvää aggressiivisuutta, eivätkä eläimen sosiaaliset taidot ole kehittyneitä. Liikkumaton eläin kerää patoutunutta energiaa. *Kesälaidunten* hyvät vaikutukset häviävät nopeasti karsinatalliin paluun myötä (Ruet ym. 2020). Virikkeellisen arjen myötä hevonen on terveellä tavalla innostunut ja motivoitunut.

Hevosten tarhaaminen yhdessä ei ole aina mahdollista, esimerkiksi myyntitalleilla ja oriasemilla, joissa hevoset voivat vaihtua usein. Orejakin pystytään tarhaamaan keskenään, jos niillä on käytössään riittävän suuri ala ja useita ruokintapaikkoja. Yleensä kahinoita syntyy laumanmuodostuksen alkuvaiheessa, sillä lauman vakiintuminen vie aikaa. Niin kutsutulla rituaalikäyttäytymisellä (vinkuminen, jalkojen polkeminen) hevoset vähentävät tarvetta suoralle aggressiiviselle käyttäytymiselle. Tyypillisintä hevosille on resurssiaggressio, jota esiintyy silloin, kun resursseja on rajallisesti.

Mikäli hevosta ei voida tarhata yhdessä muiden kanssa, niitä voidaan pitää sosiaalisissa karsinoissa, joissa on katosta lattiaan kulkevat kalterit tai avoimet yläosat. Tällöin hevoset pääsevät haistelemaan ja rapsuttelemaan toisiaan.

Kuva 19. Väliseinään tehdyt ikkunaluukut mahdollistavat sosiaalisen käyttäytymisen. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

Ihmisen ja eläimen välisen *hyvän vuorovaikutussuhteen rakentaminen* vaatii aikaa, ja kaikkien kohtaamistilanteiden hyödyntämistä suhteen vahvistamisessa. Turun yliopiston tutkimus (Liehrmann ym. 2022) osoitti hevosen suhtautuvan vastahakoisemmin uusiin tilanteisiin, jos sillä on ollut useita ratsastajia tai monia omistajanvaihdoksia.

Virikkeiden avulla voidaan mahdollistaa lajityypillistä toimintaa silloinkin, kun tallin pinta-alat ovat rajalliset. Tutkimuksessa, jossa alle vuoden ikäisten hevosten ympäristöön lisättiin virikkeitä, saatiin eläimistä nopeammin oppivia, uteliaita ja rohkeita. Ne eivät reagoineet niin pelokkaasti uusiin asioihin kuin kontrolliryhmän eläimet (Lansade ym. 2014).

Kuva 20. Talvella voi ottaa puun oksia huoneenlämpöön ja antaa niitä hevosille virikkeeksi lehtien puhjettua. Lähde: Suomen Hevostietokeskus ry.

4.2. Hyvinvoinnin seuraaminen

Suomessa on parhaillaan meneillään useita hyvinvoinnin arviointiin liittyviä hankkeita, ja teemasta keskustellaan aktiivisesti. Tähän ovat vaikuttaneet osaltaan julkisuudessa ja sosiaalisessa mediassa esillä olleet väärinkäytökset ja niiden epäilyt. Hyvinvointi voi jäädä toteutumatta myös ilman varsinaisia väärinkäytöksiä. Ihminen voi pyrkiä tekemään parhaansa, muttei silti onnistu luomaan hevoselle esimerkiksi lajinomaisia oloja. Asioiden avointa käsittelyä pidetään tärkeänä hevosalan kehittymisen näkökulmasta.

Hyvinvointia voidaan tarkastella joko eläimen hyvinvointia mittaamalla tai eläimen ympäristötekijöitä ja lajinmukaisen käyttäytymisen edellytyksiä arvioimalla. Parhaillaan kehitetään *Welfare Quality (WQ) -mittareita* tallien omavalvontaan sekä ulkopuoliseen todentamiseen. Hyvinvoinnin keskeisinä osa-alueina ovat hyvä ravitsemus, terveys, pito-olosuhteet ja käyttäytyminen (Wallenius ym. 2024). Työkalun avulla hevosten hyvinvointia pyritään arvioimaan kokonaisvaltaisesti ja objektiivisesti. Tuloksia voidaan käyttää hevosten hyvinvoinnin jatkuvaan parantamiseen sekä asiakasviestinnän tukemiseen hyvinvoinnin osalta.

Kuva 21. Hyvinvoinnin osa-alueet. Lähde Wallenius ym. 2024.

Hyvinvoinnin mittareihin on kohdistunut kritiikkiä lähinnä ajankäytön ja kustannustehokkuuden näkökulmasta, ja menetelmien kehittämistä jatketaan edelleen. Hevosalan yrittäjät pitävät (EUnetHorse) eläinten hyvinvointia tärkeänä teemana, mutta viestinä on ollut myös ”maalaisjärjen” pitäminen keskustelussa mukana. Eläimen hyvinvointi on käsitteenä laaja-alainen ja monitahoinen. Hyvinvointimittaristo antaa arvion kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista, yksittäiset mittarit mittaavat yksittäisiä asioita. Mittareiden käyttö on osattava rakentaa luontevaksi ja tarkoituksenmukaiseksi osaksi ammatillista tekemistä.

Tallien omavalvontaan ja toiminnan kehittämiseen on Suomessa luotu useita *laatujärjestelmiä*. ”Laatutallit” on Suomen Ratsastajainliiton (SRL) tallijärjestelmä, johon kuuluu eläinten hyvinvointiin liittyviä kriteereitä. Suomen Hippoksella on käytössä vastaava ”Hyvä Talli” -järjestelmä.

Suoraa *mittausteknologiaa,* jonka avulla hevosten hyvinvoinnin muutoksia voidaan seurata, ovat sykedata sekä paikantimet, joilla seurataan vapaan liikkumisen määrää ja makuulla olon aikaa. Kameravalvonta helpottaa osaltaan eläinten ympärivuorokautista valvontaa. Myös

ratsastajan vaikutuksia hevoseen, kuten esimerkiksi ohjastuntumaa ja painon jakautumista, voidaan selvittää teknologian avulla. Yksittäisen tekijän mittaaminen ei sinällään todenna vielä eläimen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Hevosen kivun tunnistaminen on vaikeaa, koska se saaliseläimenä tekee kaikkensa peittääkseen kivun. *Kipuilmeiden tarkkailuun* on julkaistu ohjeita.

Eläinten hyvinvoinnin valvonta perustuu lainsäädäntöön. Epäillyistä väärinkäytöksistä tehdään ilmoitus viranomaisille, ja todetut rikkomukset johtavat sakkoihin, vankeusrangaistuksiin tai eläintenpitokieltoon. Lähes aina eläinsuojelurikosten taustalla on ihmisen oman hyvinvoinnin kriisiytyminen.

Parhaillaan lakiin eläinten hyvinvoinnista valmistellaan asetusta, joka tulee määrittämään tarkemmin hevostenpitoa, kuten ulkoilua, tarhojen kokoa ja hoitokäytäntöjä.

Keskustelua käydään myös siitä, minkälainen oikeutus (sosiaalinen lisenssi) ihmisellä on eläinten kilpailukäyttöön. Suomen Ratsastajainliiton Hyvinvointi-työryhmä näkee tärkeänä pyrkiä liiasta suorituskeskeisyydestä kohden kokonaisvaltaista hevososaamista. Liitolla on käytössä anonyymi ilmoituskanava havaituille väärinkäytöksille, ja toimintamallit ilmoitusten käsittelyyn. Ratsastuskilpailuja valvovat steward-koulutuksen suorittaneet henkilöt. Ratsastuskilpailuissa käytetään tätä nykyä turpahihnan kireyden mittaamista.

Raviurheilussa eläinten hyvinvointia valvovat kilpailueläinlääkärit, kilpailueläinlääkärin avustajat ja varikkoalueen valvojat. Ravihevosten suututkimukseen on luotu arviointimenetelmä (Tuomola 2024). Hyvinvointitarkastusten ohella tuomaristo valvoo ajotapoja ja rankaisee tarvittaessa sääntöjen vastaisesta hevosen käsittelystä. Varikkoalueella tarkkaillaan hevoskuljetuksia yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Monella ravihevosella on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna pitkä kilpaura.

Lähteet

Dai, F., Dalla Costa, E., Minero, M. & Briant, C. 2023. Does housing system affect horse welfare? The AWIN welfare assessment protocol applied to horses kept in an outdoor group-housing system: The 'parcours'. Animal Welfare 32: e22.

Flauger, B. & Krueger, K. 2013 Aggression level and enclosure size in horses. Pferdeheilkunde 29: 495–504. doi:10.21836/PEM20130404.

Hothersall, B. & Casey, R. 2012. Undesired behaviour in horses: A review of their development, prevention, management and association with welfare. Equine Veterinary Education 24(9): 479–485.

Initiative group on equines 2019. Guide to good animal welfare practice for the keeping, care, training and use of horses. EU Platform on Animal Welfare. Discussion Paper. DOC/12480/2019. Rev.1. https://food.ec.europa.eu/system/files/2022-07/aw_platform_plat-conc_guide_equidae_en.pdf

Krueger, K., Esch, L., Farmer, K. & Marr, I. 2021. Basic needs in horses? A literature review. Animals 11(6): 1798. https://doi.org/10.3390/ani11061798.

Lansade, L., Valenchon, M., Foury, A., Neveux, C., Cole, S., Layé, S., Cardinaud, B., Lévy, F. & Moisan, M. 2014. Behavioral and transcriptomic fingerprints of an enriched environment in horses. PLoS ONE 9(12): e114384. doi:10.1371/journal.pone.0114384.

Liehrmann, O., Viitanen, A., Riihonen, V., Alander, E., Koski, S.E., Lummaaa, V. & Lansade, L. 2022. Multiple handlers, several owner changes and short relationship lengths affect horses' responses to novel object tests. Applied Animal Behaviour Science 254. https://doi.org/10.1016/j.applanim.2022.105709.

Mellor, D.J. ym.2020. The five domains model. Including human–animal interactions in assessments of animal welfare. Animals 10, 1870. https://doi.org/10.3390/ani10101870

Ruet, A., ym. 2020. Effects of a temporary period on pasture on the welfare state of horses housed in individual boxes. Applied Animal Behaviour Science, 228, 105027.

Ruet, A., ym. 2020. Horses could perceive riding differently depending on the way they express poor welfare in the stable. Journal of Equine Veterinary Science, 94, 103206.

Ruokavirasto. Eläinkilpailun ja eläinnäyttelyn järjestäminen ja niihin osallistuminen. www.ruokavirasto.fi/elaimet/oppaat/elainkilpailun-ja-elainnayttelyn-jarjestaminen-ja-niihin-osallistuminen/elainkilpailun-ja-elainnayttelyn-jarjestaminen-ja-niihin-osallistuminen/

Telkänranta, H. 2024. Kirjallisuuskatsaus hevosten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. hevostenhyvinvointi.fi/kirjallisuuskatsaus-hevosten-hyvinvointiin-vaikuttavista-tekijoista/.

Tuomola, K. 2024. Suuvauriot ja ohjaspaine tutkimussivusto. Hevosten kuolaimiin liittyvät suuvauriot. Tietoa tutkimuksesta.

Wallenius, E., Kaivolahti-Koukkari, M., Thuneberg, T. & Korpi, K. 2024. Mittarit hevosten hyvinvoinnin arviointiin. https://hevostenhyvinvointi.fi/kasikirja-hevosten-hyvinvointimittarit/

Wolframm, I.A., Douglas, J. & Pearson, G. 2023. Changing hearts and minds in the equestrian world one behaviour at a time. Animals 13(4): 748.

5. Kannattavuus

Hevostalous on Suomessa ollut viimeisten vuosikymmenten kasvuala, jossa on toteutettu runsaasti investointeja. Viimeisten vuosien aikainen kustannusten nousu on kuitenkin rasittanut hevosyrityksiä, ja myös konkursseja on tapahtunut. Hevostalouden rahoitukseen kohdistuvien valtion säästöjen (2024) pelätään vaikuttavan haitallisesti etenkin ravialaan. Ratsastusalaa ja hevosten täysihoitoa rasittaa kuluttajien ostovoiman alenemisesta seuraava myynnin aleneminen. Tutkimustulosten perusteella hevosalan kannattavuus saattaa useinkin olla heikkoa. Aholan (2019) tutkimuksessa hevostarvikeyrityksistä 63 % oli kannattavia, ravitalleista 62 %, ratsastuskouluista puolet ja hevosen kasvatuksesta 45 %. Toiminnan taloudellinen kannattavuus on perusedellytys kaikille tässä julkaisuissa käsitellyille kehittämistavoitteille.

Maaseudun Tulevaisuus (21.9.2024) haastatteli ratsastuskouluyrittäjää, joka on pitänyt yritystä vuodesta 1998. Ensimmäistä kertaa urallaan yrittäjä kokee epävarmuutta, erityisesti mielessä on toimialan nousevat kulut ja keskustelu alan hyväksyttävyydestä. Omassa arjessaan yrittäjä ei kohtaa negatiivista suhtautumista hevosharrastukseen, mutta sosiaalisen median keskusteluissa on mukana äänekäs negatiivinen siipi. Taloustilanteen tiukkenemiseen ostorehujen ja -kuivikkeiden varassa oleva yrittäjä on reagoinut luopumalla pitkäaikaisesta työntekijästä, ja ottamalla itselleen nämä työtehtävät. Haastavaa on myös löytää tunneille terveitä, hyviä perushevosia, joiden hinnat ovat nousseet. Taloudellista epävarmuutta yrittäjä on kuitenkin oppinut sietämään. ”Jos näitä alkaa stressaamaan, niin hulluksihan tässä tulee.”

Maaseutubarometrin (2023) mukaan kiinnostus ryhtyä yrittäjäksi maaseudulla on heikentynyt. Maaseudun paikallisyhteisöihin liittyvä muutosenergia pitää löytää uudelleen, ja valjastaa toiveikkaan tulevaisuuden ja elävän kulttuurin rakentamiseen.

Seuraavassa käsitellään hevosyrittäjyyden kannattavuutta 1) kustannusten karsinnan, 2) tulojen lisäämisen sekä 3) talousosaamisen vahvistamisen näkökulmista.

5.1. Kustannusten karsinta

Kustannusten karsimiseksi voidaan harkita erilaisia *yhteishankintojen ja yhteiskäytön muotoja*. Hevostalouden keskittymissä voi olla esimerkiksi yhteinen lantahuolto. Ruotsissa toteutetaan julkisella tuella maneesirakentamista ratsastusseurojen kautta. Suomessa maneesit ovat yleensä yksityisomistuksessa, mikä rajoittaa yhteiskunnallisten tukien myöntämistä.

Tallien keinoja *resurssien käytön tarkentamiseen ja hävikin vähentämiseen* (EUnetHorse-hanke). Tärkeimpänä viestinä oli ”jättää tekemättä” se, millä ei ole kokonaisuuden kannalta merkitystä. Kustannusten karsinnan ei pitäisi tapahtua hevosten tai ihmisten hyvinvoinnin kustannuksella.

- Vähennetään *hevosten määrää* ja nostetaan käyttöastetta.
- Seurataan kustannuksia. *Kuivikkeiden määrää* on vähennetty (esim. kumimatto) ja selvitetty edullisia vaihtoehtoja.
- Ostot tehdään edullisimpaan aikaan. Kilpailutetaan ja hankitaan isoissa erissä (yhteisostot).
- Koneiden hankinta *vuokrauksen, leasingin* tai *naapuriyhteistyön* kautta. Lasketaan, mikä kannattaa: oma rehuntuotanto, urakointi vai ostorehu?

- Panostetaan ruokinnassa kauraan ja hyvään heinään. Ei osteta turhia lisäravintotuotteita. Säilöheinästä saatettu luopua muovikustannuksen vuoksi.
- Lannoitusta vähennetty, ja käytetty omia lannoitteita. Jotkut tilat ovat siirtyneet luomutuotantoon.
- Tehdään enemmän itse. Pihatto säästää työkustannuksissa.
- Hevoskasvatus: *ajoitetaan varsojen syntyminen* laidunkauden alkuun, ja hyödynnetään laidunrehua ruokinnassa.
- Hoitotallit: siirretään toimenpiteitä asiakkaiden vastuulle, ja *hinnoitellaan lisätoimenpiteet* (esim. lisäkuivikkeen käyttö).

Lean-ajattelussa panostetaan resurssien tehokkaaseen käyttöön ja jatkuvaan kehittämiseen. Esimerkiksi havainto karkearehun menekin vaihtelusta mahdollistaa rehunkäytön tarkentamisen.

Osa hevostiloista on harrastuspainotteisia, ja niille voi riittää harrastustoiminnan kulujen pysyminen kohtuullisella tasolla. Osa hevostiloista on puolestaan aitoja yrityksiä, joissa toiminnan jatkuvuus edellyttää riittävää tulonmuodostusta. Taloudellisten edellytysten puuttuessa voi eteen tulla toiminnan vähentäminen tai myös yritystoiminnan lopettaminen ja hallittu alasajo.

Tieto hevostilojen käyttöön soveltuvista *hankerahoituksesta ja tukimuodoista* on tärkeää. EU:n maaseutuohjelma myöntää taloudellisesti terveellä pohjalla toimiville yrityksille investointitukia sekä hankepohjaisia kehittämistukia ja yritysryhmien tukea, joilla luodaan toimialalle uutta osaamista.

Runsaan byrokratian ja sääntelyn vähentäminen on yksi parhaimpia keinoja yritystoiminnan tukemiseen. Yrittäjät kertoivat turhautumisestaan (EUnetHorse) muun muassa kotieläintilojen valvonnan, investointitukien, hanketukien, ympäristötukien ja pysyvän nurmen säätelyssä. Myös biokaasuntuotantoa ja luomua säädellään tiukasti.

Säätely on tarpeen siellä, missä yhteiskunnan kaikilla toimijoilla on vahva, yhteinen tahtotila ja säätelyn tuottamat hyödyt ovat merkittäviä. Säätely kääntyy kuitenkin vaikutuksiltaan kielteiseksi, kun se ulotetaan liian yksityiskohtaiselle tasolle. Tähänastiset yritykset byrokratian vähentämiseksi ovat onnistuneet heikosti, kun näkökulmana ongelmien käsittelyssä on useinkin hallinnollisen säätelyn lisääminen. Ulkopuolisen valvonnan ja asiantuntemuksen rooliin uskotaan vahvasti, kun taas toimijoiden ammatillisen vastuunoton ja tilanteiden kokonaisvaltaisen harkinnan merkitys nähdään heikommin. Säätelyn ylilyönnit mahdollistaa nykyinen tietotekniikka, jolloin asioiden käsittely on mahdollista siirtää keskitetyn hallinnon tasolle. Yrittäjälle jää järjestelmää palvelevan objektin ja tiedontuottajan rooli. Säätelyn kustannukset vyörytetään yrityksille, jolloin ne nostavat kotimaisten tuotteiden hintoja, tai jäävät veronmaksajien maksettavaksi.

Ruotsissa maatilayritysten säätelyä on lähdetty tavoitteellisesti vähentämään maataloustuottajajärjestöjen ja Ruotsin maatalousyliopiston yhteisen hankkeen kautta. Hanke rahoitetaan Maaseutuohjelman kautta. https://www.enklaregler.se/forenklingsforslag/

5.2. Tulojen lisääminen

Tulojen lisäämiseksi on keskeistä seurata toimialan asiakkaiden tarpeiden kehitystä. *Eriyttämällä palveluita ja niiden hinnoittelua* voidaan palvella erilaisten asiakasryhmien tarpeita.

Yrityshaastatteluissa ja työpajoissa (EUnetHorse) tuotiin esille seuraavia keinoja myynnin edistämiseen:

- Tehdään jatkuvasti pieniä *vuosittaisia hinnantarkistuksia*.
- Rakennetaan *talouden "puskuria"* hyvinä aikoina.
- Harjoitetaan *monialaista yritystoimintaa* ja kehitetään oheispalveluita.
- Hyödynnetään *hankerahoituksia uuden kehittämisessä* ja testaamisessa.
- Huolehditaan *palveluiden laadusta ja asiakkaiden pysymisestä*. Kohdennetaan tuotteita, niin ettei kilpailla muiden alueen yritysten kanssa samoista asiakkaista.
- *Verkostoidutaan*, esimerkiksi toinen yrittäjä voi tulla mukaan samalle tallille.
- Tuodaan yritystä ja sen tuotteita *esille mahdollisimman laajasti* erilaisten viestintäkanavien kautta.
- Lisätään *toimitilojen viihtyvyyttä*, mikä edistää sekä asiakkaiden että työntekijöiden omaa hyvinvointia.
- Ratsastuskoulut*: tarjotaan kilpailumahdollisuuksia* motivoimaan ja sitouttamaan asiakkaita. Toimitilojen vuokramaksut otetaan käyttöön, kun toinen yritys käyttää yrityksen toimitiloja.
- Hevoskasvatus: luodaan *varsojen myyntiin myyntikanava*, joka on konkreettinen ja helppo kaikenikäisille ihmisille. *Tilausvarsan teettäminen* tai *siitostamman vuokraaminen* ovat hevoskasvatuksessa yleistyviä vaihtoehtoja, joista sekä myyjä- että ostaja voivat hyötyä.

Keskeisenä kysymyksenä on se, miten ihmisten hakeutuvat jatkossa vapaa-ajanpalveluihin, ja pystyvät käyttämään rahaa harrastamiseen. *Luontosuhteen vahvistaminen* voi tulevaisuudessa olla ihmisille entistäkin tärkeämpää koneiden ja teknologian vallatessa yhä enemmän alaa elämässä. Sosiologi Helen Wadhamin (2023) mukaan, "hyvän elämä" käsitettä ei pitäisi ajatella pelkästään itsekeskeisyyden ja tarpeentyydytyksen kautta, vaan enemminkin ihmisten läheisenä suhteena omaan yhteisöönsä ja ympäristöönsä. Hevonen voi auttaa näiden suhteiden vahvistamisessa. Esimerkiksi hevosharrastajat oppivat eläimen kautta vuorovaikutuksen taitoja ja luonnonläheistä elämäntapaa. Terveyttä vahvistavien hevoskokemusten merkitys korostuu entisestään haastavina aikoina, esimerkiksi koronaeristyksen kaltaisissa tilanteissa.

Hevonen voi olla tulevaisuuden valttikortti vetovoimaisten asuinympäristöjen rakentamiseen ja hyvän elämän ylläpitämiseen.

Hevosyritykset ylläpitävät ratsastuskenttiä, maneeseja, ratoja ja ajoreittejä omilla tuloillaan mahdollistaen siten alan harrastajille turvallisen ja laadukkaan harrastamisen. *Harrastustoimintaan tarvitaan julkista tukea* tasapuolisesti kaikilla liikunta-aloilla. Tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi verohelpotuksina tai koneellisena apuna ja maanparannusmateriaaleina. Tallit/ratsastuskoulut ovat sinällään yrityksiä, joita kunta ei voi rahallisesti tukea. Seurojen ja yhdistysten toimintaa voidaan tukea myös julkisin varoin. Yhteistyötä voidaan tehdä niin, että kunnat omistavat kiinteistöjä ja vuokraavat niitä yritysten toimintaan.

Kuva 22. Port Meadow on Oxfordin kaupungin perinteinen ulkoilualue. Niittyaluetta laiduntavat hevoset ja lehmät. Ulkoilijat voi tutustua alueen monipuoliseen luontoon ja kävellä vaikkapa laidunalueen poikki vanhaan tavernaan. Koiria ei saa tuoda laitumella, ja roskaamista valvotaan. Lähde: Port Meadow & Wolvercote Common Wombles, Facebook.

Hevosalan *uusien toimintamuotojen kehittäminen* perustuu asiakaskysynnän muutosten seurantaan. Esimerkiksi koiraharrastajat ovat kehittäneet monia uusia toimintamuotoja, kuten home-, lutikka-, hypo- ja lukukoirat. Myös hevosten työtä ihmisen rinnalla voidaan jatkuvasti kehittää ja monipuolistaa. Uusia palvelumuotoja on kehitetty muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteydessä. Hevonen voi olla tarpeellinen lisä vaikkapa haastavissa elämäntilanteissa olevien lasten ja nuorten tukipalveluissa, jossa tarvitaan sosiaalisesti innostavien ja kannustavien tukimuotojen kehittämistä. Myös mielenterveyden, päihdetyön ja kuntouttavan työtoiminnan parissa on selkeää tarvetta toiminnallisten ja osallistavien tukimuotojen aktiiviseen kehittämiseen.

Värmlandin hyvinvointialue Ruotsissa on aloittanut vuonna 2022 ohjelman ”Häst för hälsa”, jolla haetaan keinoja nuorten psyykkisen terveyden hoitoon. Lähde: Region Värmland Instagram.

Lähteet

Ahola, H. 2019. Hevosalan kannattavuus Suomessa. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Wadham H. ym. 2023. Agents of sustainability. How horses and people co-create, enact and embed the good life in rural places. Sociologia Ruralis 63: 390–414. https://doi.org/10.1111/soru.12387

Blix Germundsson, L. 2024. Utvärdering av en metod för regelförenkling. Perspektiv på regelförenkling för lantbruksföretag. https://publications.slu.se/?file=publ/show&id=-132538.

5.3. Viestintä yhteiskunnan kanssa

Yrityshaastatteluissa (EUnetHorse) tuotiin esille huolta hevosalan julkisuuskuvasta. Maatalouden tuotannonaloihin liittyvää julkisuuskuvaa tulisi kokonaisuudessaan saada paremmaksi, ja ymmärtää näiden toimialojen merkitys osana yhteiskunnan toimintaa. Yhteiskunnallisessa keskustelussa saattaa helposti esiintyä negatiivisuusvinoumaa, jossa esille nousevat lähinnä ongelmatilanteita esiin nostavat tahot. Tästä esimerkkinä on ratsastusesityksestä levinnyt video.

> Tampereen Hevosmessujen yhteydessä levisi Tiktok-video, jossa oli noin 20 sekuntia erään osallistujan ratsastusta. Video näyttää hevosen stressitilanteen, jossa eläin on ”rullannut itsensä nippuun” ja aukoo suutaan kieli ulkona. Tätä oli somessa katsottu ja kommentoitu paljon. Messujärjestäjä antoi asiasta lehdistötiedotteen, ja pahoitteli tapahtunutta. Ratsastaja toi esille omassa kannanotossaan, miten julmalta somen ryöpytys tuntui. Järjestäjän esittämän lehdistötiedotteen ratsastaja koki lähinnä vahvistaneen somekriitikoiden viestiä, ilman että esiintyjän näkökulmaa olisi tuotu esille. Ratsastaja antoi kiitosta somen puheenvuoroille, joissa tuotiin esille tukea arvostelun kohteeksi joutuneelle ihmiselle. Keskustelussa tuotiin esille, ettei ratsastuksen yleisötapahtumia kohta enää järjestetä ollenkaan, mikäli kaikki hevosen epämukavuuskäytös nähdään pahoinpitelynä. Toiveena oli, ettei asiayhteydestään irrotettuja videopätkiä kommentoitaisi somessa niin herkästi, ilman kirjoittajan paneutumista asiaan.

Hevosala on lähtökohtaisesti aina tarkkailun alla, ja eläinten hyvinvointi koetaan äärimmäisen tärkeäksi sekä alan ammattilaisten että palveluiden ostajien piirissä. Median toiminnassa haetaan kuitenkin helposti asioiden kärjistämistä. Erityisesti sosiaalisessa mediassa tunteita herättävät kohut leviävät helpommin, kuin asiallinen viestintä. Olemme tottuneet ajattelemaan julkaistuja tekstejä harkittuna puheena ja viestimisenä, vaikka nykyisellään joukossa saattaa olla myös “huutamista”, joka kertoo eniten keskustelijoiden omasta esilletulon tarpeesta.

Varsinkin lasten ja nuorten todellisuuskuva hevosalasta saattaa vääristyä. Keskustelun myrkyllisyys ei enää kehitä hevosalaa, vaan murentaa sen perusteita. Hevosia saatetaan myös inhimillistää liikaa, mikä tulee esille vaikkapa sivullisten esittämänä huolena hevosen olosuhteista kylminä pakkaspäivinä. Toisaalta on myös tärkeää, että hevosalaan liittyvistä haasteista uskalletaan puhua ja tuoda niitä esille.

Rakentavaan ja kaikkia osapuolia arvostavaan keskusteluun pääseminen on nähtävissä tämän aikakauden isona haasteena, niin hevosalalla, kuin muutenkin yhteiskunnassa. Median toiminnassa korostuu *toimittajan lähdevastuu*. Asioista tulisi kertoa tasapuolisesti, ja jättää varsinkin monitahoisten teemojen osalta johtopäätösten vetäminen vastaanottajan itsensä vastuulle. *Ihmisten tietoisuuden* median ja somen toimintaa ohjaavista, paikoitellen myös “myrkyllisistä” mekanismeista sekä liikakäyttöön liittyvistä riskeistä toivotaan lisääntyvän (Uski 2024). Kaikkeen mahdolliseen “tietoon” on suhtauduttava terveen kriittisesti, ja huomioitava tulkinnassa lähteisiin mahdollisesti sisältyvät vääristymät.

Kuvien voimaan viestinnässä kannattaa kiinnittää huomiota. Kuva välittää keskeisimmän viestin, joka jää vastaanottajan mieleen. Saatuun kritiikkiin vastattaessa kannattaa ensin palautua omasta tunnetason kuohunnasta, ja muotoilla annetut vastaukset mahdollisimman asia- ja ratkaisulähtöisesti.

Hevosalan sisällä, samoin kuin laajemmin luonnonvara-alalla, kaivattaisiin ammattialan sisäiseen ylpeyteen ja omanarvontuntoon liittyvää profiilin kohotusta. Ongelmakeskeisesti virittyneen julkisuuden rinnalle tarvitaan akuutisti *toimialan yhteiskunnallista arvoa ja merkitystä*

tuovia näkökulmia. Alan toimijat voivat kertoa hevosalan tunnusluvuista ja vaikuttavuudesta. Maaseudun yhteisöihin liittyvä muutosenergia pitää löytää uudelleen, ja valjastaa se toiveikkaan tulevaisuuden ja elävän kulttuurin rakentamiseen.

Hippolis järjestää Hevosviikko-tapahtumaa Forssan seudulla. Hevosten *omakohtainen kohtaaminen* on todettu yhdeksi parhaimmista keinoista edistää hevosalan myönteistä imagoa. Ihminen voi kokea suuria ja elämää monin tavoin rikastuttavia kokemuksia läsnä olevan hevosen vierellä. Lähde: Hippolis ry.

Eräällä hevostallilla saatiin puolestaan hyviä kokemuksia *joulukalenterin* muodossa toteutetusta "hyvien hevostaitojen" some-kampanjasta.

Hevosalan julkisuuskuvasta on tehty muutamia seurantatutkimuksia, jotka kertovat pääosin varsin myönteisestä asenneilmapiiristä toimialaa kohtaan. Kehittämistarpeita tuodaan esille mm. palveluiden laadun, eläinten hyvinvoinnin ja ympäristöteemojen suhteen.

Eläin- ja ympäristöjärjestöjen kanssa tulisi päästä *yhteiseen keskusteluun*. Mitä tarkkaan ottaen ovat hevosalan kipupisteet ja miten niiden kanssa voidaan toimia? Tämän kautta voi tapahtua molemminpuolista oppimista toiminnan reunaehdoista, ja sitä kautta kokonaan uusien ratkaisujen löytämistä.

Lähteet

Uski, S. 2024. Mitä some tekee meille. Tammi.

Väntsi, H. 2018. Mielikuvamarkkinointia hevosalalle. Hämeen ammattikorkeakoulu.

5.4. Verkostoituminen

Suomalaisen hevostalouden järjestäytymistä ja institutionaalisia rakenteita voidaan yleisesti pitää vahvoina (järjestöt, edunvalvonta, tutkimus, opetus, neuvonta, koulutus, viestintä). Maaseutuohjelman rahoittamaa hanketoimintaa on ollut runsaasti, toisaalta hanketyön on nähty tuovan toimialan kehittämiseen tempoilua ja lyhytjänteisyyttä.

Verkostoitumisen sekä *tiedon ja parhaiden käytäntöjen levittämiseen* on edelleen runsaasti käyttämättömiä mahdollisuuksia. Hyviä esimerkkejä löytyy monelta suunnalta.

- Rovaniemeläinen Norther-yritys rakensi uudet toimitilat eläinavusteiseen toimintaan. Näissä työskentelee useita terapia-alan ammattilaisia, ja yhdessä voidaan työllistää täysiaikainen tallimestari hevosten hoitoon.
- Kaustisilla toimii ravivalmennuksen yrittäjien keskittymä, joka käyttää toiminnassaan yhteisiä resursseja.
- “Niemelän pyhättö” on kaveriporukan perustama yhteispihatto, jonka kuulumisia kerrotaan TikTok-palvelun kautta.
- Vermon raviradalla on järjestetty yhteinen lantahuolto.
- ”Talliniksit” Facebook-keskusteluryhmässä on 28 900 jäsentä (13.9.2024). Ryhmä on turkulaisen Reetta Niemelän perustama. Hän toivoo ryhmässä jaettujen niksien yhdistävän hevosihmisten talliarkea sekä parantavan ihmisten ja eläinten hyvinvointia. Ryhmä toimii eräänlaisena tallikäytäntöjen arkistona, josta löytyy hakutoiminnalla paljon tietoa.

Hevosalan tieteellinen tieto halutaan edelleen saada nykyistä paremmin käytäntöön, myös neuvonnan kehittämistä tarvitaan. Toimialan tietoaukkoja pitää paikata. Hyvänä käytäntönä tiedonvälityksessä tunnistettiin ProAgrian vetämät *yritysryhmähankkeet,* joita on toteutettu Maaseutuohjelman osarahoituksella. Näitä ovat olleet muun muassa HorseSense-hanke Uudellamaalla ja Hämeessä sekä Oulussa toteutettu Karvakorvat työkavereina -hanke.

Talliyrittäjen vertaistukea ja keskustelufoorumeita voidaan luoda somen ja kännykän keskusteluryhmien kautta ja samoin kuin erilaisten fyysisten tapaamisten, esimerkiksi lounastreffien muodossa. Myös *yhteisten tapahtumien toteuttamisesta* ja yrittäjille tarjotuista *mentorointipalveluista* on saatu hyviä kokemuksia. Kiitosta saivat työpajoissa (EUnetHorse) Hippoliksen vetämät verkostoitumistapahtumat hevosalan hanketoimijoille.

Täsmäkoulutusta ja talousosaamista yrittäjille. Talousteemat koetaan yrittäjien ja alan opiskelijoiden parissa useinkin haasteellisiksi ja vaikeiksi. Yritysten kirjanpitäjät ovat toimineet tärkeänä tukena yrittäjille. Asiantuntijatyöpajassa (EUnetHorse) nähtiin tarpeellisena kehittää talousopetusta entistä mielenkiintoisempaan muotoon. Työpajoissa pohdittiin, olisiko maatalouden malli sukupolvenvaihdoksen tukemisesta ja sen koulutusvaatimuksesta mahdollista ulottaa myös hevosalalle.

Taloussuunnittelun osaamista välittävät ProAgrian neuvojat ja yritysryhmähankkeet. Yrittäjille ja ammattilaisille on tärkeää tarjota *lyhyitä mikrokoulutuksia* sekä verkon kautta, että konkreettisina tapaamisina.

Yrittäjien tueksi voidaan tuottaa investointeihin liittyviä talouslaskelmia (esimerkiksi tarhan pohjan teko tai aitausten uusiminen, ruokinta-automaatin hankinta jne.). Ilmaisia *taloussuunnittelun ohjelmia* on saatavilla muun muassa Hevostietokeskuksen sivuilla https://hevostietokeskus.fi/i/talouslaskurit. Ranskassa on luotu nettipohjainen ohjelma (Equipilote Eco), jolla yritys voi *verrata omia talouslukuja* suhteessa alan muihin toimijoihin.

6. Vastuullisuus hevosyrityksen lisäarvona

Miten vastuullisen hevosenpidon tavoitteista pitäisi tiedottaa ja kääntää ne yrityksen vahvuudeksi? Miten saada vaikkapa asiakas valitsemaan varsa, joka on vieroitettu myöhemmin tai ratsastuskoulu, jossa hevoset viettävät lajinmukaista elämää? Kysymys on keskeisen tärkeä yrityksen vastuullisuustoimien kannalta.

Tällä hetkellä yrityksillä voi olla käytössä hevosalan omia laatujärjestelmiä tai yleisiä ympäristöohjelmia (Ekokompassi, Vihreä Lippu), jotka todentavat yrityksen toimia, ja joista on helppo kertoa myös asiakkaille. Valmiit mallit tarjoavat hyviä vinkkejä toiminnan kehittämiseen. Suomen Hippoksen Hyvä Talli -laatujärjestelmässä mitataan, todennetaan ja tuetaan hevosalan toimijoita laadun ja turvallisuuden sekä hyvinvointilain edellytysten toteuttamisessa. Neuvontakäynnin voi suorittaa vain koulutettu HyväTalli -neuvoja. (https://www.hippos.fi/hyvatalli/).

Kuva 23. Hevosopisto Oy on hankkinut Ekokompassi-sertifikaatin. Helsinki International Horse Show'lle Ekokompassi -sertifikaatti myönnettiin v. 2019. Tapahtumassa käytetään myös Jumps Green -ympäristöohjelmaa.

Kuva 24. Harjun oppimiskeskuksen kampuspuisto on saanut viheralueille myönnettävän, kansainvälisen Green Flag Award -tunnuksen.

Vastuullisuusohjelma. EU valmistelee direktiiviä (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD), joka tulee velvoittamaan isoja yrityksiä yhteiskuntavastuun raportointiin. Raporteissa kerrotaan yrityksen toiminnan vaikutuksista yhteiskuntaan ja ympäristöön (ympäristöpäästöt, energiankulutus, toimitusketjun turvallisuus ja ihmisoikeudet, liiketoiminnan eettisyys, henkilöstön hyvinvointi).

Pienelle yritykselle vastuullisuusohjelman muoto on lähtökohtaisesti avoin, ja vastuullisuuden sijaan voidaan puhua myös omaan työhön liittyvistä arvoista. Tällä voidaan saavuttaa imagohyötyä, käyttää markkinoinnissa, samoin esim. rahoitusta ja avustusta haettaessa.

Keskeistä on määritellä oman toiminnan painopisteet sekä tätä konkretisoivat toimenpiteet, esittäen samalla myös mittaamiseen ja todentamiseen liittyviä täsmennyksiä. Yritykset

määrittelevät itse toimintansa kehittämisen tavoitteet ja tason, siltä osin, kuin ne ylittävät lainsäädännön asettamat vaatimukset.

Kehittämistoimien pohjaksi voi käydä keskustelua sidosryhmien, muun muassa asiakkaiden, henkilökunnan ja kirjanpidon vastuutahojen kanssa. Tietoa päätöksenteon tueksi voi hankkia kirjaamalla ylös päivittäistä työnajankäyttöä ja seuraamalla taloushallinnon lukuja.

Eteneminen voi tapahtua pienten, jatkuvien parannusten myötä, jotka ovat yritykselle mahdollisia. Tavoitteita voi jakaa lyhyen ja pitkän aikavälin kohteisiin, mitä toteutetaan talouden ja ajankäytön resurssien mukaisesti.

Lähteet

Blomberg, J. & Välimaa, C. 2020. Horses and sustainable development. https://xn--hllbarhst-12ae.se/wp-content/uploads/2021/04/Final-Sustainable-Horse-Web-Light.pdf.

Hedenborg, S., Kronborg, M., Sätre, A., Radmann, A., Torell Palmquist, G. & Andersson, P. 2024. Pro-environmental transformation of the equine sector. Facilitators and challenges. Animals 14: 915. https://doi.org/10.3390/ani14060915

Hippos 2022. Raviurheilun ja hevoskasvatuksen vastuullisuusohjelman https://www.hippos.fi/tiedostot/vastuullisuusohjelma/

Lönker, N., Fechner, K. & Wahed, A. 2020. Horses as a crucial part of One Health. Veterinary sciences 7(1): 28. doi:10.3390/vetsci7010028.

Raikas, T. 2022. Yritysvastuuopas pk- ja mikroyrityksille. Vinkkejä yrityksille vastuullisuuteen. LAB-ammattikorkeakoulu.

Roslind, M. 2024. Vastuullisuusohjelman laatiminen yritykselle.

Suomen Ratsastajain liitto. 2024. Ratsastajainliiton vastuullisuusohjelma. https://www.ratsastus.fi/site/assets/files/29551/srlvastuullisuusohjelma_2024.pdf.

7. Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Tämän raportin tehtävänä oli selvittää hevosalan työhön, ympäristönhoitoon, hevosten ja ihmisten hyvinvointiin sekä yritysten kannattavuuteen liittyviä hyviä ratkaisuja ja käytäntöjä. Kestävyyden ja vastuullisuuden käsitteet todettiin varsin laaja-alaisiksi, liittyen lähes kaikkeen mahdolliseen hevosalan tekemiseen, mikä tuotti haasteita aiheen rajaamisen kannalta. Julkaisun tekemiseen valittiin tiedonhaun painotus, pyrkien tunnistamaan teemoihin liittyviä käytännön ratkaisuja. Ratkaisujen kuvaaminen tapahtui olemassa olevan tiedon varassa, ja Vastuulliset ja kestävät hevosenpidon mallit (Vake) -hankkeen puitteissa tullaan jatkamaan ratkaisujen toimivuuden tarkastelua.

Selvityksessä saatiin esille runsaasti hevosalan uudistumiseen liittyviä kansallisia ja kansainvälisiä ratkaisuja. Ehkä suurimpana ja konkreettisena edistysaskeleena on Suomessa ollut hevosen lajinmukaisten tarpeiden ymmärtäminen ja huomioonottaminen. Tähän kuuluvat mm. käytänteet ruokinnan, ulkoilun ja hevosten kanssa tapahtuvan toiminnan toteutuksessa. Muun muassa pihattojen käyttö on yleistynyt. Ympäristöasioiden ja laajemman vastuullisuuden näkyminen toiminnan toteutuksessa ovat tulevaisuudessa todennäköisesti yhä tärkeämmässä roolissa.

Kestävyyden teemoihin liittyy myös paljon yhteiskunnallista turbulenssia, jossa eri toimijoilla on erilaisia toiveita tavoitteiden ja niissä etenemisen suhteen. Osa keskustelun aiheista heijastaa syvää yhteiskunnallista muutosta, jossa uudistetaan parhaillaan hevosalan vallitsevia käytäntöjä. Osa heijastaa toimijoiden omakohtaisia valintoja hevosalan parissa. Erilaisten näkemysten puitteissa keskustelun laineet saattavat ajoittain käydä korkealla, median ja somen edelleen vahvistamina.

Samalla kiinnostus ryhtyä maaseutuyrittäjäksi (Maaseutubarometri) on heikentynyt. Maaseudun yhteisöihin liittyvä muutosenergia pitää löytää uudelleen, ja valjastaa se toiveikkaan tulevaisuuden ja elävän kulttuurin rakentamiseen. Rakentavan, keskustelun osapuoliin arvostavasti suhtautuvan keskustelukulttuurin rakentaminen on iso yhteiskunnallinen haaste, niin hevosalalla kuin muutenkin yhteiskunnassa.

Kestävyystavoitteiden ja lajinmukaisen hyvinvointiajattelun myötä hevosenpitoon kohdistuu uusia kustannuksia sekä investointeina että työajan tarpeena. Yhteistä keskustelua tarvitaan sen suhteen, minkälainen vaatimustaso on nähtävissä toimialan kannalta kohtuullisena. Hevosen pitäminen ei ole halpaa, ja alan yrittäjyyden toivotaan vahvistuvan.

Toimialan uudistuminen tapahtuu samanaikaisesti monella eri tasolla, joiden erilainen luonne on kuitenkin oleellista pitää mielessä. *Lainsäädäntö* muodostaa toimialalle ne yleiset ja yhteiset vaatimukset, joiden halutaan toteutuvan jokaisen toimijan kohdalla. Lainsäädännön asettamia velvoitteita valvotaan, ja niiden laiminlyönnistä seuraa rangaistuksia. Kestävyyden ja vastuullisuuden kysymykset ovat merkityksellinen osa *yrittäjien ammatillista osaamista*, minkä tueksi voidaan tarjota erilaista omakohtaiseen kiinnostukseen perustuvaa *neuvontaa ja kehittämisen työvälineitä*. Näiden osalta yrittäjä ratkaisee itse, mikä on kussakin tilanteessa järkevä tavoitteiden ja toiminnan taso. *Tutkimuksella ja alan edelläkävijöillä* on tärkeä rooli, sillä niiden kautta syntyy uusia ratkaisuja toimialalle. Käytössä hyviksi havaitut uudet ratkaisut voivat yleistyä toimialalla.

Liiallinen säätely nostaa yritysten kustannusrakennetta ja vähentää niiden kilpailukykyä sekä jäykistää toimialan kykyä uusiutumiseen. Kaiken uuden vieminen suoraan käytäntöön ei myöskään ole aina mielekästä, vaan uuden luominen vaatii monivaiheisen oppimisen polun kussakin tilanteessa toimivien ratkaisujen tunnistamiseen. Lineaarisen tiedonsiirron rinnalla tarvitaan aina myös yhteisen tekemisen, oppimisen ja oivaltamisen polkuja.

Löydät meidät verkosta

luke.fi

Luonnonvarakeskus (Luke) Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki